

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Jan Žižka z Trocnova – Státník a vojevůdce

Jan Žižka z Trocnova – Statesman and Commander

Vedoucí práce:

ThDr. Jaroslav Hrdlička

Autor:

Zdeněk Barták

Praha 2017

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za cenné odborné rady, trpělivost při spolupráci, jejichž pozitivním výsledkem je dokončení této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Jan Žižka z Trocnova – Státník a vojevůdce“ vypracoval samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. 04. 2017

Zdeněk Barták

Anotace

Bakalářská práce Jan Žižka z Trocnova - Státník a vojevůdce, pojednává o jedné ze stěžejních postav husitského hnutí a vlastně i celé české historie. Cílem práce je zachytit život, skutky a odkaz Jana Žižky tak, jak ho vidí nejen jeho současníci, i když zde nejsou prameny příliš obsáhlé, dále následující generace, hledající a rozvíjející jeho odkaz, ale i tak, jak se jeví nám v 21. století. Práce se snaží pojmut celý život Jana Žižky od prostého zemana až po klíčovou postavu první etapy husitského hnutí, jeho vidění vývoje husitské revoluce, střet s protivníky, kteří se odchýlili od hlavních revolučních zásad, jeho věrnost výkladu božího přikázání i krutost k nepřátelům víry, kterou zastával.

Annotation

Bachelor thesis Jan Zizka of Trocnov - Statesman and Commander discusses one of the leading figures of the Hussite movement, and also one of the leading figure in the Czech history generally. The aim is to present life, work and legacy of Jan Zizka as it is seen by his contemporaries, although there are not too extensive sources, as well as subsequent generations, have been seeking and developing his legacy, but also present it as it is perceived by us in the 21st century. This work tries to contain the entire life of Jan Zizka and his rise from simple squire to the crucial figure of the first stage of the Hussite movement, including his vision of the development of the Hussite revolution, clash with his opponents who dissented from the main revolutionary principles, his loyalty to his interpretation of God's commandments and cruelty of the enemies of the faith he believed.

Klíčová slova

Jan Žižka z Trocnova - husitská revoluce - válečník – vojevůdce – víra – Bůh – bitvy – křižáci – Praha – Tábor

Keywords

Jan Žižka z Trocnova – Hussity revolution – Warrior – Commander – Faith – God – battles – Crusaders - Prague - Tabor

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratk	7
Úvod:	8
1. Jan Žižka – curriculum vitae	10
1.1 Rodiště a rodina	10
1.2 Datum narození a záznamy v kronikách	11
1.3 Nejasnost příjmení	12
2. Lapkovská léta Jana Žižky - amnestie krále Václava IV.	14
2.1 České království na sklonku 14. století	14
2.2 Žižkův boj s Rožmberky	15
2.3 Amnestie krále Václava IV.	16
3. Polské působení – dvořan Václava IV.	18
3.1 Polsko – litevská unie proti Řádu německých rytířů	18
3.2 Příčiny sporu – Grunwaldská bitva	19
3.3 Stopy Žižky v Polsku a návrat do Čech	20
3.4 Čas před bouří	21
4. Začátek revoluce	24
4.1 Léto - podzim 1419	24
4.2 Plzeňské intermezzo	26
4.3 Sudoměř	28
4.4 Tábor	29
5. I. kruciáta	31
5.1 Vyhlášení křížové výpravy, obrana království	31
5.2 Bitva na Vítkově a situace po ní	33
5.3 Čtyři artikuly – spor táboritů s Prahou	34

5.4	Žižkovo ovládnutí jižních Čech.....	35
5.5	Řešení sporů v domě Petra Zmrzlíka.....	36
6.	Čáslavský sněm.....	39
6.1	Jaro 1421 – boje proti katolíkům uvnitř království.....	39
6.2	Pikarti a Adamité.....	40
6.3	Čáslavský sněm, Rabí.....	41
7.	II.kruciáta.....	43
7.1	Jan Želivský – Praha v moci radikálů.....	43
7.2	II. kruciáta, Žižkův návrat do čela vojsk.....	44
7.3	Kutná Hora.....	45
7.4	Německý Brod.....	46
7.5	Pád Želivského, Žižkovy akce v západních a jižních Čechách.....	46
8.	Zikmund Korybut (Korybutovič).....	48
8.1	Jednání v Polsku o českém králi.....	48
8.2	Boj o Karlštejn.....	49
8.3	Jan Žižka a Zikmund Korybut.....	50
9.	Kalich proti kalichu.....	52
9.1	Menší Tábor.....	52
9.2	Svatohavelský sněm.....	54
9.3	Malešov a smíření s Prahou.....	55
9.4	Smír na Špitálském poli.....	56
9.5	Smrt.....	57
10.	Význam, druhý život.....	59
	Závěr.....	60
	Seznam pramenů a použité literatury.....	62
	Summary.....	68

Seznam zkratek

atd. - a tak dále

č. – číslo

roč. - ročník

r. - rok

rv. – rok vydání

s. – stránka

srov. – srovnej

VKČSN - věstník královské české společnosti nauk

Úvod:

Husitská revoluce patří bezesporu mezi významná období našich národních dějin a její odkaz, ať již v duchovní, společenské či vojenské rovině, je dodnes živý. A to nejen v Čechách, ale i v celé střední Evropě, tedy v oblasti, kde byly alespoň částečně akceptovány její základní myšlenky a cíle.

Přední osobností první fáze revoluce, zůstává Jan Žižka z Trocnova, později psaný z Kalicha. Ten se stal i jejím symbolem v domácí, ale i zahraniční literatuře, která se obdobím husitského hnutí zaobírá. Byl i je postavou vnímanou a přijímanou v pozitivním i negativním duchu. Již současníci vidí kladnější či zápornější stránku jeho činů a rozhodnutí. Historici, vyrovnávající se s mnoha souvislostmi, vztahujícími se k vývoji a odkazu myšlenek a cílů husitů, oceňují činnost Žižky jako důslednou v prosazování cílů společenské revoluce i reformy církve.

Cílem mé bakalářské práce je vyvážené vyrovnání se s jejím tématem. Snažím se pochopit a analyzovat jednotlivé Žižkovy životní kroky, zachytit život i odkaz velkého válečníka, zmapovat stěžejní historické události spojené s jeho jménem či rozhodnutími. Činím tak s přihlédnutím k politické situaci v nejen v Českém království, ale i v sousedních zemích, jež hrály v životě Jana Žižky a v první fázi husitské revoluce, významnou roli.

Práci jsem rozdělil do deseti základních kapitol, které krok za krokem mapují v časové ose jednotlivé úseky Žižkova života, počínaje základními osobními údaji, dále jeho působením v lapkovských družinách, v Polsku a na dvoře krále Václava IV., vojensko-politickými činy v průběhu první etapy celého hnutí, až po jeho druhý život.

Pro základní orientaci jsem využil klasické dílo Václava Vladivoje Tomka – Jan Žižka z Trocnova. Dále jsem pracoval s dalšími monografiemi o husitském válečníkovi, mezi nimi s publikacemi Dr. Jaroslava Prokeše – Jan Žižka z Trocnova a jeho doba, Rudolfa Urbánka – Jan Žižka či Františka Šmahela – Jan Žižka z Trocnova – Život revolučního válečníka.

Tyto základní práce jsem doplnil o další studie, které vhodně doplnily primární literaturu.

Je nesnadné z dnešního pohledu pochopit či vcítit se do myšlení středověkého válečníka, jehož některé činy a jednání se jeví i jako rozporuplné, ale jehož odvaha, neústupnost, věrnost zásadám může být inspirující i pro nás, lidi 21. století.

Jsem přesvědčen, že k hodnocení Jana Žižky nepatří sentiment, ale spíše pochopení jeho postavení ve společnosti i jeho pocitů, že s pomocí Boží má život ve svých rukách.

1. Jan Žižka – curriculum vitae

1.1 Rodiště a rodina

O jeho raném dětství a mládí máme jen málo hodnověrných informací, víme či spíše tušíme, že se narodil, a prvních několik desetiletí života prožil, na dvorci v Trocnově.¹

Na poměrně malém území o rozloze několika desítek hektarů byl postupně objeven při archeologických výzkumech započatých v 30. letech 20. století,² přerušných II. světovou válkou, ještě jeden dvorec a celý areál včetně přilehlých polností a lesů tvořil středověkou vesnici Trocnov. Nelze prokázat, který z obou dvorců patřil Žižkovu otci, ale předpokládá se, že druhý byl v majetku strýce či jiného jeho blízkého příbuzného Mikeše (Mikše).³

K tomuto dělení obou dvorců se váže ještě zajímavá událost z roku 1381, kdy jistý Ješek z Trocnova se hlásí o svá práva dědictví po zemřelém Mikeši z Trocnova, které mu ale nejsou přiznány, neboť statek přechází do rukou Peška z Trocnova. Ten naproti tomu uplatnil svá práva proti Jaškovi čili Janovi.⁴

Vzhledem k tomu, že nejsou k dispozici historické prameny, zůstáváme zde pouze v oblasti polemik a nepřímých důkazů. V Žižkově životě nejsou tato „bílá místa“ ničím výjimečným.

Jedním z mála dochovaných pramenů zůstává zápis v nekrologiu českokrumlovského kláštera minoritů, z kterého vyplývá, že rodiče se jmenovali Řehoř a

¹ NPÚ – Památkový katalog Rodiště J. Žižky z Trocnova, původní osada Trocnov, se skládala ze dvou zemanských dvorců. Je vzdálena 1,5 km od nynější osady Trocnov (do 60. let 20. st. Zaluží).

² KADLEC, Jaroslav. Borovanský zpravodaj 12/2005. V letech 1921-1937 vedl základní archeologický výzkum JUDr. Jan Petřík z nedalekých Borovan a v roce 1956, na jeho podnětnou práci navázal PhDr. Antonín Hejna, z Archeologického ústavu ČSAV Praha.

JUDr. Jan Petřík regionální historik (1895 – 1940), absolvoval právnickou fakultu UK. Vrchní soudní rada u Krajského soudu v Českých Budějovicích a později u Vrchního soudu v Praze. Jeho druhou profesí se stala historie rodného kraje. Bádal o Trocnovu i postavě Jana Žižky. Svou badatelskou činnost konzultoval s významným historikem prof. Josefem Pekařem.

HEJNA, Antonín. *Trocnov a jeho archeologický výzkum*. JSH, roč. 43, 1974, č. 1, s. 1-10

PhDr. Antonín Hejna Csc (1920 –1986). Archeolog, abs. FF UK Praha (klas. archeologie a dějiny umění, 1950); asist., pozd. ved. věd.pracovník Archeol. úst. ČSAV Praha; spec.: středověká sakrální architektura, středověké hrady, čl. mezin.organ. pro výzkum hradů Chateau Gaillard.

³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha: Dobrovský, 2014. s. 9

⁴ ŠMAHEL František, *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich 1969, s. 23

Johana.⁵ Zde se objevuje i zmínka o jeho manželkách, jež obě nesly jméno Kateřina. Při připomenutí obou manželek je nutné zmínit i dceru, jejíž jméno zůstalo neznámé.⁶ V záznamu je doložen pouze Jan zvaný Žižka bez přídomku z Trocnova. Proto se můžeme jen domnívat, že se jedná o budoucího slavného válečníka. Žižkův zeť Ondřej z Dubé padl v bitvě u Malešova.⁷

1.2 Datum narození a záznamy v kronikách

Přesný rok narození Jana Žižky nelze s naprostou jistotou určit, ale s největší pravděpodobností se jedná o rok 1360. (s ohledem na všechny dostupné prameny, z kterých jednotliví historici vycházejí). O datu narození, ale s velmi rozdílnými závěry, se vyjádřili renomovaní historici.

Na jedné straně V. V. Tomek, který pokládal osobu narozenou kolem roku 1360 za Žižkova otce, a při svém tvrzení se opírá o příliš vysoký věk muže, který by se pak stal oním nezpochybnitelným vůdcem revoluce jako stařec. Ten, dle jeho názoru, by neměl sílu na činy, jimiž se proslavil.⁸

Jiného názoru je F. Šmahel, který Tomkovo odmítnutí Žižkova vysokému věku navrhuje, neboť nemá jasnou oporu v dostupných dokumentech. Dovojuje, že se opravdu jedná o příštího hejtmana. Tyto prameny datované všechny do roku 1378, a to v rozmezí několika měsíců, jsou mu nejen prvními autentickými písemnostmi se Žižkovým jménem, ale vzhledem k obsahu jednotlivých písemností, kdy Žižka je zapsán jako poslední, i dokladem posloupnosti urozeného stavu, anebo Žižkova nejnižšího věku. Vzhledem k tomu, že všichni zúčastnění si byli rodově rovni, přiklání se k variantě věku.⁹ Jeho teorie

⁵ EMLER Josef, *Dvě nekrologia krumlovská*, VKČSN 1887, s. 198–227

KLIMESCH, Johann Matthäus. *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummau*, Prag 1904, s. 1–34.

Latinský záznam v nekrologiu českokrumlovského minoritského kláštera Překlad a vysvětlení záznamu: „6. prosince [v den] biskupa a vyznavače Mikuláše Ješík, sladovník z Krumlova, / zemřel Peška, lovčí pána (Jindřicha z Rožmberka), Gregorius (Řehoř), otec Jana, / řečeného Syzka, matka Johana a manželky / jeho dvě Kateřiny s předky svými.“ V uvedený den měli minorité vykonat modlitby či mše za všechny jmenované zesnulé.

⁶ PROKEŠ, Jaroslav Dr., *Jan Žižka a jeho doba*, Praha, s. 108.

⁷ Tamtéž, s. 108.

⁸ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha: Dobrovský, 2014, s. 8.

„Jan řečený Žižka z Trocnova (*Johannes dictus Zizka de Trocnov*), dle vši podobnosti to mohl být otec slavného hejtmana.“

⁹ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*, díl II. Praha: Vesmír, 1928., s. 9-10.

První písemná zpráva pochází ze 3. dubna 1378 sepsané v Krumlově (dnes Českém Krumlově), v níž Mikuláš Plachta z Boršova urovnává své náležitosti po své smrti převedením majetku ve prospěch manželky, je druhým svědkem Johannes dictus (řečený) Zizka de Trucznow, následuje záznam z 10. července téhož

byla využita i ve výzkumu Archeologického ústavu ČSAV v Praze konaném pod vedením antropologa MUDr. Emanuela Vlčka. Ten v roce 1966 v rámci zkoumání části lebky nalezené v Čáslavi při archeologickém průzkumu prováděném v roce 1910 v kostele sv. Petra a Pavla, (kterou již předtím ohledala komise našich předních antropologů v roce 1910-11), dospěl k závěru, že patří muži ve věku mezi- 40 – 60 lety. Závěry MUDr. Vlčka byly potvrzeny v osmdesátých letech minulého století maďarským vědcem Dr. Imre Lengyelem při zkoumání všech dochovaných Žižkových kosterních pozůstatků.¹⁰

Z některých pramenů o Žižkovi je patrné, že nebyl dobrým správcem svého majetku, ale dostával se postupně do existenčních problémů. Svědčí o tom listinný záznam z roku 1384, v kterém Johannes dictus Zizka (Jan zvaný Žižka) prodává lán pole v Čeřejově, jenž byl věnem jeho manželky Kateřiny.¹¹ Pramen odhaluje nejen jeho majetkové poměry, ale i jméno jeho jedné manželky, vzpomínané již v nekrologiu minoritského kláštera v Českém Krumlově.

1.3 Nejasnost příjmení

Existuje řada dalších otázek vztahujících se k rané a střední části Žižkova života, například k možnému zranění oka v dětství. Dlouhá léta není k dispozici jakákoli

zpráva o jeho osudu, rodinném zázemí včetně dětí, postavení po ztrátě majetku atd.

Jedním z diskutovaných a dodnes neuzavřených témat je význam jeho příjmení. Pro vysvětlení, alespoň částečné, existuje řada pramenů. Domněnku Bohuslava Hasinštejnského z Lobkovic¹² dle něhož bylo příjmení přezdívkou v chápání „jednooký“ dále opakují mnohé významné osobnosti 16. a 17. Století.¹³

roku v němž se upisuje jako ručitel Jaroslava z Kropné spolu s Janem z Mysletína vůči dvěma budějovickým židovkám, od kterých si Jaroslav půjčil tři kopy a deset grošů a konečně třetí listina, v které se udává, že 1. srpna téhož roku Matěj z Holkova, prodává zboží v Újezdci a jehož rukojmím tedy svědkem je Jesko dictus Zizka de Trocznow.

¹⁰ VLČEK, Emanuel. 1968: Čáslavská kalva. Zpráva o novém prozkoumání tzv. čáslavského nálezu. – *Památky archeologické*, 1968, 59, (1), s. 249-272.

¹¹ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*, díl II. Praha: Vesmír, 1928., s. 23.

Žižka zde prodává svůj statek v Čeřejově dědičně bratřím Kreuzovi z Jedovar a Štěpánovi z Čeřejova

¹² TRUHLÁŘ Antonín: *Rukověť k písemnictví humanistickému zvláště básnickému v Čechách a na Moravě ve století XVI*. Praha: 1908, s. 92. Bohuslav Hasinštejnský z Lobkovic – latinsky psaný traktát Petru z Rožmberka

¹³ VELESLAVÍNA, M. Daniel Adam z. *Historický kalendář*. Praha: Kočí, 1920, s. 77. „R. 1407 zemřel Vilém L, přímím Cocles (=jednooký), to jest Žižka, markrabí míšeňské.

Odmítl ji filolog Josef Dobrovský, který jako základ Žižkova příjmení odvozoval z kmene žig, které obsahují slovesa žhu, žihati¹⁴

S další možností vystupuje Václav Hanka,¹⁵ který se opírá o teorii zdomácnělého jména Sigismund. Na něho navázal zvláště Karel Titz,¹⁶ který pečlivě zpracovává všechny dostupné podněty, ale ani jeho názor se neseťkal s kladným přijetím, neboť proti němu vystoupil se svojí systematickou kritikou Václav Ertl.¹⁷ Stejný autor přichází i s dalším možným vysvětlením o několik let později.¹⁸

Další skupina jazykovědců nabízí řešení opírající se o slovo „žížek“, které v jihoslovanské jazykové skupině konkrétně ve slovinštině znamená brouk či moučný hmyz.¹⁹

Míru novotvarů a hledání dalších možných i nemožných základů pro odhalení významu záhadného jména rozšiřuje svým názorem i Karel Stejskal, který upozorňuje na staročeské slovo Žehuš, u kterého vytvořením zdobněliny a lehce pozměněnou výslovností můžeme dojít až k hledanému jménu Žižka.²⁰

V průběhu let se objevilo mnoho hypotéz k definitivnímu vyřešení problému příjmení trocnovského zemana, ale žádná si nedokázala získat na svou stranu odbornou veřejnost natolik, aby se tak stala definitivní.

¹⁴ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 201.

¹⁵ HANKA, Václav. Nové objasnění několika zastaralých jmen" *Časopis Českého Musea* 1854, r. 28, svazek 2, s. 269.

¹⁶ TITZ Karel *O původu jména Žižka*, FFMU Brno, 1924, s. 53.

¹⁷ ERTL, Václav. *Naše řeč* roč. 8 (9) 1924: O původu jména Žižka s. 268-286.

¹⁸ ERTL, Václav *Naše řeč*, roč. 11(9), 1927, s. 197-206 : Příspěvky k řešení otázky o původu jména Žižka

¹⁹ KOSINA J. O původu jména Žižka. *JSH* 21, 1952, s. 95 – 99.

²⁰ STEJSKAL Karel. O významu jmen Žižka a Žižkov, *Dějiny a současnost*, roč.VIII, č. 12/1966 s. 36-39.

2. Lapkovská léta Jana Žižky - amnestie krále Václava IV.

2.1 České království na sklonku 14. století

Přelom 14. a 15. století znamenal pro české království začátek vnitřní nestability a podstatné zhoršení životní úrovně veškerého obyvatelstva. Tento jev nebyl v Evropě ojedinělým. Ta se v této době potýkala s vážnou krizí způsobenou církevním schizmatem, ale i morovými epidemiemi, které měly za následek nejen prudké snížení stavu obyvatelstva, ale i hospodářské úrovně části kontinentu.²¹

Václav IV., (po smrti svého otce Karla IV., vládnoucí Českému království), neměl jeho státnické předpoklady. Jeho stát byl otřesen odporem šlechty vůči svému panovníkovi, válkami zástupců rodu Lucemburků o Markrabství moravské a v neposlední řadě spory krále s nejvyšším představitelem církve v zemi, arcibiskupem Janem z Jenštejna.²²

V devadesátých letech 14. století v Čechách dozrála politická opozice šlechty proti Václavovi IV.²³ K ní se přihlásili někteří Lucemburkové i Zikmund, bratr krále Václava IV. Již v roce 1400 Václav IV. ztratil moc v Říši. Mezi králem a českou šlechtou došlo pak k opětovnému střetu a on jí byl za pomoci svého bratra Zikmunda uvězněn. Střet končí kompromisem mezi králem a jeho politickými odpůrci.

Dohrou sporů mezi Lucemburky se stal rok 1410, kdy byl Jošt zvolen římským králem. Současně s ním se stejné pocty dočkal i Zikmund. Václav IV., který se svého říšského královského titulu nikdy nevzdal, a tak v téže době byli tři Lucemburkové formálně římskými králi. Po smrti Jošta se v roce 1411 stává Václav IV. moravským markrabětem. Na Moravě vládne za pomoci dosazených zemských úředníků a hejtmana, kterým se stal jeho hofmistr Lacek z Kravař, již příznivec Husova učení. Během své vlády

²¹ Velké západní schizma – 1378-1417. Situaci vyřešil až kostnický koncil, který pod vedením Zikmunda Lucemburského odstranil dosud trvajících pontifikát několika papežů a namísto nich nastolil roku 1417 Martina V.

²² Jan z Jenštejna (1350 - 1400). Studoval na Pražské univerzitě, v Padově, Bologni (1370 až 72), Montpellier a posléze v Paříži (1373–75). Stal se třetím pražským arcibiskupem (1379–96) a královským kancléřem. V r. 1391 potvrdil založení kaple Betlémské. Spory s Václavem IV. vedly nakonec k jeho abdikaci a odchodu do Říma.

²³ „Panská jednota“ opoziční uskupení vysoké šlechty na čele s Jindřichem III. z Rožmberka proti vnitřní politice Václava IV. Po vstupu Jošta Lucemburského do jejich řad, akčnost skupiny roste a přechází až k fyzickému zajištění krále v Králově Dvoře u Berouna 8. května 1394. Na pomoc Václavovi vytáhli jeho příbuzní Prokop Lucemburský a Jan Zhořelecký. Dohody o jeho propuštění bylo dosaženo 30. července 1394.

Václav IV. hledal v řadách vyšší i nižší šlechty ty, kteří by se stali jeho spolehlivou oporou. Časem do jejich řady vstoupil i Jan Žižka.

2.2 Žižkův boj s Rožmberky

Průvodním jevem neklidu v království, otřesení jeho právních řádů a mocenských nastavení, byl vznik ozbrojených bojových skupin, lapkovských družin či „škůdců zemských“. Tyto jednotky byly v mnoha případech ve službách šlechty, ať již vyšší, která si je najímala pro své cíle, anebo nižší, kdy mnoho zchudlých příslušníků tohoto stavu bylo součástí jednotky a nejen jako vůdci.

Jan Žižka se mezi těmito „škůdci zemskými“ ocitá bezpochyby pod tlakem existenční nejistoty, přesto si zachovává stále svoji šlechtickou hrdost, spojenou se ctěním mravů a práva. Dokládá to vyhlášení řádného nepřátelství panu Jindřichu III. z Rožmberka, s kterým vede v letech 1406-09 drobnou, spíše osobní válku, v družině jemu podobných, zchudlých zemanů, pod velením Matěje z Dvorce zvaného „Vůdce.“²⁴

Spor s Rožmberky nabývá na síle až v době, kdy mezi nimi a králem je již sjednáno příměří (od roku 1405), a proto jakékoli pokračování bojů proti jihočeskému vládci by mohlo být chápáno jako vystoupení proti moci králově.²⁵ Přesto lokální půtky, sužující hlavně česko-rakouské pomezí, pokračují se stále stejnou urputností i dále.

Širšími účastníky střetů v regionu byli moravští páni a síly jihočeského vladaře, rakouských vévodů a šlechty.²⁶

Mezi nimi to byli především „Aleš a Litold Bítovští z Lichtenburka, Vilém Sudlice z Litovan, páni z Valdštejna, Hynek z Kunštátu zvaný „Suchý čert“ či Jan Sokol z Lamberka.“

²⁴ CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. *Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí*. České Budějovice: Růže, 1974. s. 11.

²⁵ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969 s. 29.

²⁶ Tamtéž, s. 29.

Výše zmínění moravští páni si v rámci bojů najímali anebo se spojovali s podobnými skupinami, jako byla ta Matějova. Prameny již jsou štedřejší, a jméno Žižka se v popravčích knihách rožmberských objevuje, včetně zmínky o jeho bratrovi.²⁷

Zápisy mají velmi zajímavý obsah, na jednu stranu se zabývají drobnými lupy, na stranu druhou popisují přípravu větších a komplikovanějších akcí, plánovaných útoků na Týn nad Vltavou, Lomnici nad Lužnicí či hrad Hus.²⁸ Tyto v podstatě již vojenské operace svědčí nejen o odvaze, rozhodnosti a sebevědomí, ale ukazují, že skupiny pouhých lapků se postupem času staly velmi dobře organizovanými a početnými oddíly, které mohly být využity i v řádném boji

2.3 Amnestie krále Václava IV.

Pro další vývoj Žižkova života se stává důležitou událostí amnestie udělaná mu králem Václavem IV. dne 25. dubna 1409, kdy král vydává list určený zastupitelům města České Budějovice. V něm svoluje, aby uzavřeli s Janem Žižkou smír.²⁹

Budějovičtí se splněním královy vůle nespěchali, a proto Václav IV. 27. července téhož roku vydává nový list svému „věrnému milému“ s apelem na budějovickou městskou radu, aby učinila stejně.³⁰

Přesto se Žižkovo jméno objevuje ještě v jednom záznamu,³¹ a to v souvislosti s působením lapkovských družin na hradech Kraví Hora a Rabštejn, které vedl Vilém Sudlice z Litovan. Ve stejném kraji, (v blízkosti Náměště nad Oslavou), operoval se svými bojovníky i Jan Sokol z Lamberka, který byl v určitém časovém období protivníkem Lackovi z Kravař, kterému obsadil hrad Náměšť. Ten ovšem získal Lacek brzy zpět.

²⁷ MAREŠ, František. Popravčí kniha pánův z Rožmberka, Praha. 1878, s. 20.

Výslech zajatého lapky s údaji o činnosti Jana Žižky v Popravčí knize pánů z Rožmberka (cca 1406 – 1409). Přepis výslechu týkající se Žižky a jeho bratra: „A na Žižku Jan Holý pravil, že Žižka, Jindřich a bratr Žižkóv vzeli sú herynky, a že on a Troskovec odpověděli pánu, a že Žižka vzebral vozy a pánu [Jindřichovi z Rožmberka] odpověděl [vypověděl nepřátelství]. Opět pravil, že mlynář a Mikeš syn jeho v Žibřidově mlýně těch sú u sebe chovali a dávali jim potřebu, a že mezi nimi býval syn Žibřidóv. A také, že Matěj kupcóm vzal zlaté a Žižka zabil páně člověka.

²⁸ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 30.

²⁹ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha: Dobrovský, 2014, s. 16.

³⁰ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 31.

³¹ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*, díl II. Praha: Vesmír, 1928, s. 29. Záznam o Janu Žižkovi jako členu ozbrojené družiny na hradě Kraví Hora v popravčích a psaneckých zápisech jihlavských - ve dvou různých psaných formách (pakliže se nejedná o rozličné osoby) Překlad záznamu: „Také týž Zikmund vyznal, že oloupili naše lidi, Heinricha Schustera a Petra se švagrem. U toho byli Rosseck, Poleczko, Zyzka, Schysska, Janek Velikej.“

Lacek z Kravař, který měl úzké styky s polským královským dvorem již z doby markrabských válek, byl seznámen se situací v Polsku. V něm dlouholeté spory mezi řádem německých rytířů a Polským královstvím spěly ke svému rozuzlení a obě strany se snažily získat posily pro svá vojska. Vítězná moc, síla a organizovanost řádu by negativně ovlivnila politicky i nábožensky rozdělené české a moravské země a proto Lacek, oslovuje i své bývalé protivníky z bojových družin, prověřených v mnoha půtkách a rozbrojích v posledních desetiletích nejen na Moravě.³²

Jan Sokol z Lamberka³³, profesionální voják, který zná množství námezdních druhů, kteří za dobře zaplacenou službu jsou ochotni vždy tasit meč, výzvu přijímá. Spolu s ním odchází do války i Jan Žižka, s glejtem královské milosti a přízně.

³² ŠTĚPÁN, Václav - Účast žoldnérů z českých zemí (zejména Slezska a severní Moravy) ve "Velké válce 1409-1411" zachycená prameny z velmistrovského archivu řádu německých rytířů. Štěpán, Václav. Časopis Slezského muzea. Série B-vědy historické 39, č. 1, (1990), s. 1-15. srovnej ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 34-35, kde udává, že česká účast nepřesáhla 3000 jezdců.

³³ LYSÁK, Jiří. *Jan Sokol z Lamberka*. Česko: J. Lysák, 2012, s. 80. Jan Sokol z Lamberka - český kondotier předhusitského období, narozen přibližně kolem roku 1355, jehož přídomek z Lamberka je spojen s hradem u obce Březník v okrese Třebíč, vystavěný jeho otcem Jaroslavem z Knínic (nejvyšší sudí olomoucký), který získal prostředky v zemských úřadech a po prodeji domovského sídla Knínice, investoval do stavby hradu, po němž se už r. 1376 psal. Jeho syn Jan byl především voják, aktivně působící v době bojů mezi Lucemburky, Albrechtem Rakouským, Rožmberky, organizátor české výpravy na pomoc polsko-litevské unii proti Řádu německých rytířů 1409-1411. Účastník bitvy u Grunwaldu 15. června 1410, zemřel na otravu 28. září 1410, oblíbenec polského krále Vladislava II. Jagelonského, který se osobně postaral o oba syny Jana, kteří nabyli vzdělání v Krakově a účastnili se aktivně husitských válek.

3. Polské působení – dvořan Václava IV.

3.1 Polsko – litevská unie proti Řádu německých rytířů

Další podstatnou etapou života Jana Žižky, ne snad nejdelší, ale pro získání kontaktů a vojenských poznatků, velmi důležitou, byla jeho účast ve „Velké válce“ mezi Polským královstvím a Velkoknížectvím litevským na jedné straně a Řádem německých rytířů na straně druhé.³⁴ Pro přesnější pochopení situace, a stručné zmapování dané události, se musím vrátit do roku 1385, kdy byla, v dnes běloruském městečku Krewa (polsky Krewa), sjednána personální smlouva, která se dočkala svého naplnění v lednu 1386, uzavřením sňatku mezi litevským knížetem Jagiellem,³⁵ s polskou královnou Jadwigou z Anjou.³⁶ Tímto aktem nejen vstupuje na scénu střední Evropy rod Jagellonců, který ji poté formuje dalších 170 let, ale vzniká obrovská říše nejen rozlohou, ale hlavně disponující silou, která bude schopna zastavit expanzi ústící v neustálé ohrožení obou zemí ze strany řádu německých rytířů.³⁷

Úkolem i vlastním posláním Řádu byla christianizace obsazených území (zde případ Litvy), a poté podmanění si jejich hospodářského a lidského potenciálu pro své zájmy.

³⁴ Velká válka (Wielka wojna) 1409-1411 – konflikt mezi Polsko-Litevskou unií a řádem německých rytířů, jejíž součástí byla i bitva u Grunwaldu 1410.

³⁵ VITONĚ, Jan. Úvod do dějin a kultury Polska. Praha: Universita Karlova, 1995. s. 66.

³⁶ NIKODEM, Jarosław. Jadwiga król Polski. Warszawa: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich - Wydawnictwo, 2009. s. 446. Hedvika z rodu Anjou (přijala jméno Jadwiga) – nejmladší dcera polského a uherského krále Ludvíka I. Velikého z Anjou (korunována jako „král“ Hedwig Rex Poloniae, aby se tak *Iure uxoris* jasně definovalo, že byla zvolena svobodně polskou šlechtou).

³⁷ Řád byl založen 1190 pod jménem Řád nejsvětější Panny Marie německého domu v Jeruzalémě a patřil spolu s johanity a templáři k největším křesťanským rytířským řádům vzniklých v XI. a XII. století díky křížovým výpravám, na území Polska byl pozván v roce 1228 knížetem Konrádem I. Mazovským pro definitivní zlomení moci Prusů. Pro jejich činnost na východě se jim dostalo i posvěcení od světské i církevní moci – římský císař Fridrich II. Štaufský vydáním Zlaté buly v Rimini 1226, v které jim dovoluje uzurpovat východní země a papež Řehoř IX roku 1234 je staví pod ochranu samotného sv. Petra. Řád se v rámci upevnění moci politicko-vojenského svazu spojil s Řádem rytířů Kristových z Dobrzyniu a dále s Řádem mečové jízdy (bratři sloužící Kristu) a tím nejen vzrostla jeho síla vojenská, ale i moc hospodářská, jejímž důsledkem byly další kroky vedoucí až k vytvoření vlastního řádového státu v Prusech. Nejvyšším představitelem řádu byl Velmistř – v době „Velké“ války Ulrich von Jungingen.

3.2 Příčiny sporu – Grunwaldská bitva

Jádrem sporu při vypuknutí Velké války byl spor o území Žmudže, neboť právě její území rozdělovalo državy Řádu a v roce zde 1409 vypuklo povstání proti němu, podporované jak Vladislavem II., tak i Vitoldem.³⁸

Válka oficiálně začala 14. srpna 1409 napadením země Dobrzyňské vojskem řádu.³⁹ Ta měla strategickou důležitost jednak jako předpolí pro hlavní sídlo řádu – Malbork (Marienburg), ale i pro Království polské. Neustálé šarvátky a obléhání hradů a měst nemělo žádný větší válečný efekt pro určení vítěze. Proto se vedla usilovná jednání na diplomatickém poli, hlavně na přelomu let 1409-1410, hledání variant pro a proti, a ta dospěla k faktu, že konflikt musí být rozhodnut radikálně – bitvou, jež rozhodne vše. Smír mezi stranami nepřinesl ani smířčí nález krále Václava IV., který jako arbitr sporu mezi zainteresovanými stranami svým rozsudkem z 15. února 1410, rozhodl tak, že Žmudž připadla řádu a Dobrzyňsko naopak Království polskému.⁴⁰ Tento verdikt nepřijaly obě strany, ale naopak přispěl ještě více k rozdmýchání válečného ohně. Oba protivníci si uvědomili, že jakékoli zaváhání a nepřipravenost by mohla přinést neodčinitelné následky do budoucnosti. Proto obě zainteresované strany velmi intenzivně hledají spojence. Řád např. jedná s uherským králem Zikmundem Lucemburským na podzim 1409 v Košicích, hledá a nachází své spojence v západoevropské šlechtě, v rámci spřátelených řádů i v námezdní vojenské síle.

Naproti tomu nově vzniklá unie se může opřít o své východní vazaly či spojence, ale také o země Koruny české. Odhaduje se, že z celkového počtu cca 31.000 vojáků, kteří se zúčastnili rozhodující bitvy, bylo až 3.000 žoldněrů ze zemí Českého království. Rozdělení byli do čtyř korouhví, z nichž nejdůležitější byla korouhev sv. Jiří, pod velením Jana Sokola z Lamberka.⁴¹

Tento kontingent operoval v Polsku již od jara 1410, kdy na příkaz Vladislava II. obsazuje klášter v Koronowě.⁴² Měl na starost strážit hranici Polského království proti

³⁸ Žmudž – historické území známé také i jako Dolní Litva, kdysi součást Polsko-Litevské unie jako Žmudžské knížectví patřící do Velkoknížectví Litevského. Od roku 1918 část Litevské republiky.

³⁹ Dobrzyňsko - území nacházející východně od města Toruň, darované knížetem Konrádem Mazovským řádu Dobrzyňských bratří. V době Velké války dobytá řádem, který uplatňoval svá práva, neboť území mu bylo prodáno knížetem Vladislavem Opolským (švagr Jošta Lucemburského) přes nesouhlas polského krále.

⁴⁰ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 34.

⁴¹ Tamtéž s. 34.

⁴² Tamtéž s. 35.

výpadům Řádu, pak se připojil k jádru polského vojska ve Wolborzi, a spolu s ním se přesunul do oblasti možného střetu se silami řádu a jeho spojenců.⁴³

15. července 1410 - Grunwald, Tannenberg, Žalgiris. Tři jména – jedna krajina, jedna událost, která se proměnila v jednu z největších bitev ve středověké Evropě a změnila vývoj její východní a částečně i střední části.

Bitva samotná přinesla střet v podstatě stejně velkých a obdobně vyzbrojených armád, i když modernější technické vybavení bylo na straně řádu. Přesto se spojeným polsko-litevským jednotkám podařilo, (přestože v průběhu bitvy samotné se válečné štěstí klonilo zpočátku na stranu řádu, který dokázal využít síly svých dokonale organizovaných a skvěle vycvičených těžkooděnců a obrátil na útěk oddíly lehké litevské a tatarské jízdy), zvítězit. Díky účinné a proměnlivé taktice, která nespolehala jen na údery těžkooděnců, ale dokázala využít celého potenciálu a válečných zvyků svých i všech spojenců.⁴⁴

Bitva se změnila v naprostou porážku Řádu. Jí otřesený Řád již nikdy nenabyl své předchozí síly, a postupně ztratil postavení vojenské a politické mocnosti. Byl zasažen i jeho hospodářský rozkvět.⁴⁵

3.3 Stopy Žižky v Polsku a návrat do Čech

Po vítězné bitvě se vojska Polsko-litevské unie vydala na trestnou výpravu na území řádu s cílem definitivně dobýt i jeho hlavní sídlo - Malbork (Marienburg). Bezúspěšně.

Přesto se jim povedlo obsadit několik menších křižáckých hradů, z nichž nejvýznamnějším byl komturský Radzyn.⁴⁶ Zde se dle nařízení krále Vladislava II. stal správcem Jan Sokol z Lamberka, který však již v říjnu téhož roku umírá. Válka Unie s

⁴³ CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. *Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí*. České Budějovice: Růže, 1974. s. 11.

⁴⁴ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 37.

⁴⁵ MERZBACHER, Friedrich. *Europa im 15. Jahrhundert*, Frankfurt am M., Propyläen Verlag, 1991, s. 419. Kurs polské politiky se změnil na počátku 15. století. Spojením Litvy a Polska se řád, jenž vládl Prusku, Kuronsku, Livonsku a Estonsku, dostal do stále obtížnější mocenské pozice. Jak litevský kníže Vitold, tak byl i Jagiello neskrývaným odpůrcem rytířského řádu. Na bojišti u Tannebergu (Grunwaldu) dne 15. července 1410 dosáhl Jagiello svého největšího životního vítězství. Polsko-litevská aliance porážkou svého nejsilnějšího soupeře, definitivně ukončila nadřazenost německého řádu v Pobaltí. Nové polské království vyvinulo tlak, aby mohlo bez boje převzít hrady i změnit postoj obyvatelstva v tradičních državách řádu. Rytířstvo, biskupové a města přísahali věrnost panovníkovi a nechali si od něho potvrdit svá práva.

⁴⁶ Radzyn Chełmiński – komturský hrad nedaleko Toruně. Komtur byla hodnost uvnitř rytířského řádu. Komtur byl velitelem komendy, základní správní jednotky Státu německých rytířů v Prusku (Orden der Brüder vom Deutschen Haus Sankt Mariens in Jerusalem).

řádem byla ukončena mírem podepsaným v Toruni, který přinesl vítězům nejen územní zisky, ale i sebevědomí a pocit velmoci ve střední Evropě.

O pobytu Jana Žižky v Polsku během válečných let chybí informace, kromě svědectví od nejvýznamnějšího polského historika středověku Jana Długosze. Ten, ač nebyl pamětníkem bitvy, vycházel ze vzpomínek svého otce, jejího přímého účastníka. Ve svém nejobsáhlejším a nejznámějším díle,⁴⁷ zmiňuje Žižku v souvislosti právě a pouze s hradem Radzyn. Naproti tomu Jan Sokol je zmiňován v XI. knize popisující rok 1410 několikrát, a to včetně bitvy u Grunwaldu, kde se jeho jméno objevuje jako velitele ne nepodstatné korouhve sv. Jiří a i jako osobního strážce polského krále. Žižkova účast v samotné bitvě se tedy dá předpokládat, ne vše prokazatelně dokázat.⁴⁸

3.4 Čas před bouří

Přesný návrat Jana Žižky do Čech se nedá doložit, neboť chybí jakákoli zmínka v pramenných záznamech. Lze pouze konstatovat, že přichází do období vyhrocené celospolečenské kritiky církve. Mnozí již nebyli ochotni snášet nejen rozmařilý a okázalý způsob života duchovenstva, včetně nejvyššího, ale i stále přetrvávající papežské schizma. Jedněmi z nejvíce odsouzených nešvarů, které se dotýkaly všech vrstev obyvatelstva, bylo hromadění majetku či svatokupectví církevních hodnostářů.⁴⁹

Žižka se vrací i v době vzrůstajícího nacionálního pnutí, kdy výsledek bitvy u Grunwaldu byl kladně přijat i českými univerzitními mistry, včetně Jana Husa.⁵⁰

Ti několik měsíců předtím, po jednáních reformní skupiny zformované na vysokém učení v čele s Jeronýmem Pražským a právníkem Janem z Jesenice s Václavem IV. naplnili svou touhu, aby na pražské univerzitě měli rozhodující slovo Češi.⁵¹

Reforma církve požadovaná M. Janem Husem a jeho kruhem měla přispět i k obnově společnosti. Toto úsilí našlo své příznivce i mezi nejvyššími představiteli

⁴⁷ DŁUGOSZ, Jan. *Roczniki czyli kroniki sławnego królestwa polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1961. s. 171-172.

⁴⁸ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 38.

⁴⁹ HUS, Jan. *Knížky o svatokupectví*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954. sv. 17. s. 150.

⁵⁰ List Jana Husa do krále polského z XII 1410 roku. Cit. Z: Polska w okresie monarchii stanowej 1346-1454, wybór tekstów, opracował R. Heck, Warszawa 1955, s. 158-159.

⁵¹ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova*. Praha: Melantrich, 1969. s. 39

království, neboť Husova kázání v Betlémské kapli mimo jiných navštěvovala i královna Žofie Bavorská spolu s Janem Žižkou.⁵² Jan Žižka vůči těmto cílům zaujal kladný postoj.⁵³

Husovo usilování pro něho samého skončilo tragicky. Kostnický koncil, trvající od roku 1414 do roku 1418, vynesl dva rozsudky smrti. A to nad M. Janem Husem (6. července 1415) a M. Jeronýmem Pražským (30. května 1416).⁵⁴

I když kostnický koncil na jedné straně v papeži Martinu V. odstranil papežské schizma, na druhé straně, po smrti obou českých mučedníků, vyvolal v zemích Království českého vlnu odporu proti závěrům, jež vynesl jako svou odpověď Husovu učení obrody víry a církve.

V zemi se šířilo přijímání pod obojí způsobou, které v Čechách zavedl již v říjnu 1414 v kostele Sv. Martina ve zdi na Starém Městě pražském Jakoubek ze Stříbra,⁵⁵ s účinnou pomocí Mikuláše z Drážďan.⁵⁶ Reaguje i česká šlechta, která jako odpověď na Husovu smrt odesílá 2.září 1415 list určený kostnickému sněmu, který je podepsaný 452

⁵² URBÁNEK, Rudolf. *Jan Žižka*. Praha: SVU Mánes, 1925, s. 27

⁵³ Tamtéž s. 29. Urbánek usuzuje, že tato kázání byla pro vnímavého Žižku pozvánkou k nové životní cestě. Proto se postavil do čela hnutí k obraně Husových myšlenek a proto v jeho čele vydržel až do své smrti.

⁵⁴ Jeroným Pražský – mistr svobodných umění, teolog, přítel Husův, roku 1398 dokončil bakalářské studium na Pražské univerzitě, roku 1399 odchází studovat nejspíše do Oxfordu. Na této univerzitě se seznámil s učením Johna Wycliffa, jehož myšlenky ho inspirovaly, jež nejen sám propagoval, ale i doplnil o vlastní názory. Na univerzitách v Paříži, Heidelbergu a Kölnu získává titul Mistra. V roce 1407 se vrací do Prahy, své názory brání v mnoha sporech mezi mistry, z nichž nejznámější je kvodlibet M. Matěje z Knína (1409). V roce 1410 nařídil arcibiskup Zbyněk Zajíc z Haznburka, odevzdat a spálit Wicliffovy spisy, na neuposlechnuvší měla být uvalena klatba. Od Jeronýma si vysloužil posměšné poznámky a popěvky. Ve službách Lacka z Kravař, absolvoval cestu do Polska až ke dvoru krále Vladislava II. a spolu s velkoknížetem Vitoldem pokračoval až na Bilou Rus do Vitebska, kde se poklonil pravoslavnému průvodu. Tato příhoda se stala jedním z důkazů žaloby v Kostnici.

BALETKA, Tomáš. *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003, s. 216.

CHADIMA, Martin. *Jeroným Pražský: tragický příběh středověkého intelektuála*. Hradec Králové: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské, 2016, s. 227.

⁵⁵ Jakoubek ze Stříbra (1370 - 1429)

Přítel a spolupracovník Jana Husa, který navázal na jeho dílo. Od roku 1393 bakalář, poté mistr svobodných umění (1397), vysvěcen na kněze (1402). Ovlivněn učením Matěje z Janova a spisy Johna Wycliffa psal a kázal především o chudobě kněžstva. Působil jako kazatel u sv. Michala, po Husově upálení se ujal opuštěné kazatelny v kapli Betlémské. Byl původcem přijímání svátosti oltární i z kalicha osobami, které nebyly stavu duchovního. Zavedl je roku 1414 spolu s Mikulášem z Drážďan po písemné poradě s Husem, vězněným již v Kostnici. Přijímání pod obojí způsobou (latinsky: sub utraque specie, odtud utrakvisté, resp. kališníci) zdůvodnil učením Písma. Účastnil se také na formulování základních husitských požadavků, tzv. čtyř artikulů pražských r. 1420. Na dotaz Jana Žižky a Mikuláše z Husi „je-li možné bránit svobodu slova Božího proti jeho nepřátelům tělesným mečem“, Jakoubek uznal tuto možnost spolu s univerzitními mistry ve spisu O válčení, pokud se dovoluje. Byl kritický k činnosti Jana Želivského a táboritů, byli příliš radikální. Mluvíci umírněného "pražského" křídla husitů.

⁵⁶ Mikuláš z Drážďan (Nicolaus de Dresden, Nikolaus von Dresden, také von Cerruc, von Černá růže) - byl německý duchovní, narozený kolem roku 1380, studující kanonické právo na Univerzitě v Praze, získal roku 1412 titul Mistra, jeden z prvních přívrženců Jana Husa.

příslušníky vyšší i nižší šlechty, mezi nimi i nejvyšším pražským purkrabím Čenkem z Vartenberka a moravským zemským hejtmanem Lackem z Kravař. Pečeť Jana Žižky z Trocnova chybí, přestože v té době již byl ve službách krále Václava IV. To je doloženo záznamem v novoměstské popravčí knize z roku 1414, v kterém stojí, že jistý králův vrátný Janek Jednooký (Janek Monoculus) kupuje téhož roku v pražské ulici Na Příkopě, na místě dnešního Slovanského domu, dům. Stál 50 kop grošů.

Roku 1416 tento dům prodává a pořizuje si levnější za pouhých 13 kop grošů v ulici, kterou dnes známe jako Královskou, tedy jen několik kroků od králova sídla, jež stálo na místě dnešního Obecního domu.⁵⁷

Přestože se stupňuje nespokojenost všech vrstev české společnosti, katolická strana má stále dostatek sil, argumentů a moci. Opírá se nejen o Zikmunda Lucemburského, ale i biskupa Jana Železného, významná města převážně v německých rukách, ale i katolickou šlechtu včetně jejich zástupců na královském dvoře. Obě strany prosazují své ambice doposud mírumilovně, i když mocenské prostředky stále ještě drží v rukách strana hájící kostnická usnesení. Proto v lednu 1417 pražský arcibiskup Konrád z Vechty, (který se již o čtyři roky později přihlásí ke čtyřem pražským artikulím), vyhláší zákaz na území pražské diecéze všem kněžím, kteří podávají z kalichu. Tím jednoznačně dává svolení k pronásledování těch, kteří neuposlechnou.⁵⁸ Tento krok byl jen jedním z mnoha, které měly zastavit vzrůstající sílu a moc kališnické strany. Král Václav IV., po změnách v části královské rady, která se proměnila z důvodu úmrtí několika kališnických pánů a pro smíření jiných s oficiální církví, byl nucen jednat. Jeho rozhodnutí o konsolidaci vzniklé situace ve prospěch katolické strany, nejvíce postihlo královská města, v kterých byli příznivci kalicha zbaveni svých úřadů ve vedení města a byli nahrazeni novými konšely věrnými katolické církvi.⁵⁹

Situaci se ale již nedařilo uklidnit. Na scéně se objevují radikálové volající po novém řádu věcí, po novém pořádku, který by přinesl spravedlnost pro všechny dosud tak trpící a utlačované. Jan Želivský, Mikuláš z Husi a mnozí další.

⁵⁷ ČORNEJ, Petr. 30. 7. 1419 - první pražská defenestrace: krvavá neděle uprostřed léta. Praha: Havran, 2010, s. 43.

⁵⁸ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 43.

⁵⁹ Tamtéž, s. 44.

4. Začátek revoluce

4.1 Léto - podzim 1419

Poslední státnické činy Václava IV. se nevyhnuly ani Praze. Zde proběhlo jmenování nových konšelů na Novém Městě Pražském a jejich prvním mocenským krokem bylo uvěznění několika kališníků, kterým hrozila ztráta hrdla, pokud by jejich druhové pokračovali ve svém odporu.

Tomuto politickému aktu předcházela ještě událost z poloviny června 1419, která se udála u kostela sv. Apolináře na Novém Městě. Zde kráľi zahradila cestu neozbrojená skupina pražských husitů v čele s prachatickým hejtmanem Mikulášem z Husi, která jej žádala o návrat náboženských poměrů, nejen v Praze, ve prospěch přijímání pod obojí.⁶⁰ Kráľova odpověď byla rozhodná a odmítavá. Mikuláš byl vyhoštěn z Prahy a rada vyměněna právě 6. července 1419, v den smrti Jana Husa.⁶¹

Jako přímá reakce na nastalou situaci v Praze bylo svoláno 22. července 1419 shromáždění vyznavačů kalicha na vrch Burkovák u Bechyně. Delegace Pražanů zde projednala s venkovskými kazateli a vůdci otázku dalšího postupu řešení nynějšího stavu kráľovství.

Zradikalizovaný dav vedený knězem Janem Želivským zaútočil 30. července 1419 na radnici Nového Města pražského. Útok jako demonstrace síly a odhodlání vzít věci veřejné znovu pod svou správu se podařil. Přestože zloba davu se dotkla svého vrcholu a radní byli po vyhození z okna ubiti na ulici, útočníci byli přesvědčeni, že jednají tak, jak jim zákony Boží prikazují.⁶²

⁶⁰ Mikuláš z Husi – příslušník nižší šlechty původem z Křivoklátska, purkrabí na hradě Husi na Prachaticku, odtud přídomek, omilostněn kráľem Václavem IV., zvolen prvním z táborských hejtmanů, nesouhlas s kandidaturou polského krále.

⁶¹ ČORNEJ, Petr. 30. 7. 1419 - první pražská defenestrace: krvavá neděle uprostřed léta. Praha: Havran, 2010. Dny, které tvořily české dějiny, s. 109.

⁶² BŘEZOVÉ, Vavřinec z. *Husitská kronika*. Praha: St. nakl. krásné lit., hudby a umění, 1954. s. 33. Procesí, které se vracelo s velebnou svátostí oltární od svatého Štěpána na Rybníčku do kláštera blahoslavené Panny na Písku, zaútočilo na radnici, z které se mu posmívali nepřátelé přijímání kalicha.

Osoba Jana Žižky z Trocnova právě u této události se zjevuje z mlhoviny dohadů a zmiňují se o něm mnozí kronikáři. Dle jejich záznamů se stal velitelem celé akce, jejím koordinátorem využívající svých nesporných vojenských zkušeností⁶³

Aby se úspěšný převrat nezměnil v chaos a nekontrolovatelné násilí, vůdcové svolali velkou obec Nového Města a svěřili jeho správu čtyřem hejtmanům.

Záhy po této události – 16. srpna 1419 umírá král Václav IV. Na jeho místo nastupuje prozatímní vláda, v čele které stojí královna Žofie Bavorská, ale jejímž opravdovým vůdcem je nejvyšší purkrabí Čeněk z Vartenberka, v této době představitel umírněné vysoké šlechty hlásící se k myšlenkám umírněného husitství.

Zikmund Lucemburský, legitimní nástupce svého bratra Václava IV., je přijatelný pouze pro katolické pány a jeho dohoda s většinou kališníků je nemožná. Přesto na sjezdu umírněné husitské šlechty a zástupců Prahy počátkem září 1419 jsou stanoveny podmínky při jejichž splnění se otvírá cesta Zikmundovi na český trůn. Ale Zikmund Lucemburský, věren svým zásadám boje proti „kacířům“, odmítá.⁶⁴ Formující se a stále sebevědomější husitská obec svolává na 30. září 1419 setkání pražských a venkovských husitů v místě zvaném „Na Křížkách“, aby zde projednali další postup. Na základě zde vzniklé úmluvy se měla v Praze dne 10. listopadu 1419 konat schůzka všech husitských proudů.⁶⁵

Jako odpověď přichází i různé kroky vlády pod vedením Čenka z Vartemberka – dohoda se zástupci Starého Města pražského hájit zájmy království, vypuzení venkovských husitů z Prahy a v neposlední řadě vojenské posílení opěrných bodů pražského souměstí.

⁶³ Tamtéž, s. 33. Jan Žižka je zde jmenován jako nejdůležitější osoba, naproti tomu Jana Želivského, pro nesouhlas s jeho přílišným radikalizmem, autor nezmiňuje.

⁶⁴ JURK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. České Budějovice: Veduta, 2006, s. 13. Mezi patnácti požadavky utrakvistické šlechty v září 1419 se ocitly dva pozdější pražské artikuly o svobodě víry a zákazu světského panování kněží a mezi osmi požadavky městskými především zachování státu quo v obsazení pražských far a poměrů v Praze. Jako devátý požadavek šlechty se objevila obrana práv českého národa: „aby súdové a žaloby v jazyku českém po Čechách se dály a Čechové aby první hlasy vsudy po království a po městech jměli.“

⁶⁵ JURK, Jiří. *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce*. České Budějovice: Veduta, 2006, s. 13.

Naproti tomu se podařilo novoměstským obsadit Vyšehrad. A v rámci této akce se objevuje jméno Jana Žižky, o němž se předpokládá, že se stal velitelem vyšehradské posádky.⁶⁶

Odvětný útok ze strany radikálů přichází 4. listopadu 1419. Za pomoci venkovských houfců ovládnou pod vedením Mikuláše z Husi větší část Menšího Města pražského (Malou Stranu). Ačkoli obě strany sbírají posily, jsou střety po deseti dnech bojů 13. listopadu 1419 ukončeny mírovou dohodou na půl roku – do 23. dubna 1420. Přesto končí prohrou příznivců vyznání pod obojí – Nové Město pražské musí vydat Vyšehrad do rukou královské moci.⁶⁷

Pro venkovské husity, kteří přišli pomoci Praze, jsou tyto události zklamáním. Obětovali všechno, zřekli se svých domovů, aby ubránili hlavní město království proti odpůrcům pravé víry. Mírová dohoda je pro ně zradou, protože řeší pouze situaci v Praze, ne mimo ni, kde jsou nadále loveni ozbrojenými jednotkami katolických pánů, odchyťování, mrzačení i zabíjení Husovi následovníci.

Proto spěchají do měst, která byla určena jako vyvolená Žatec – Louny – Slaný – Písek – Klatovy, aby v nich očekávali a připravovali se ve vzájemné pospolitosti na rozhodující boj s Antikristem.⁶⁸

4.2 Plzeňské intermezzo

Jan Žižka, zklamán vývojem v Praze, oddaný svým ideálům bojovníka za pravdu Kristovu, podporován výmluvností plzeňského radikálního kazatele Václava Korandy - odchází někdy v prosinci 1419 spolu s Janem Valkounem z Adleru, Břeňkem Švihovským z Riesenburka a bratry Kunešem a Chvalem z Machovic, doprovázen skupinou venkovských spolubojovníků, do Plzně.

Korandova vize o druhém příchodu Krista na zem a nastolení jeho tisíciletého království dostávala stále jasnější obrysy, neboť někteří kazatelé vypočítali konec světa na 10. až 14. února 1420.

⁶⁶ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 50

⁶⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha: Dobrovský, 2014, s.33

⁶⁸ ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969, s. 64
Kniha Izajáš 19,18 www.bible.net.cz, ekumenický překlad

Pro Žižku a jeho druhy, po obsazení města, bylo základní nutností zabezpečit jeho obranu před katolickými silami, které právě zde, na Plzeňsku, byly početné a silné.

První zkouškou bojeschopnosti radikálů byla šarvátka u Někmiře s ozbrojenci pana Bohuslava ze Švamberka, při jednom z výpadů proti okolním tvrzím. Tyto bojové akce sloužily k tomu, aby si kališníci podmanili okolí Plzně a tím zvýšili svou bezpečnost.

Proti přesile převážně jízdních jednotek protivníka zvolil Žižka aktivní obranu pomocí půlkruhu vozů s využitím vhodné terénní dispozice. V těchto srážkách, které z vojenského hlediska měly pouze testovací účel o síle protivníka, si Žižka mohl vyzkoušet svoji taktiku vedení boje v krajině proti přesile, využití všech dostupných prostředků k zastrášení protivníka (nenadálá palba střelných i palných zbraní), ale i později nejvíce využívaný způsob boje pomocí vozové hradby, s kterou si jeho protivníci, ač princip znali také, nevěděli rady.⁶⁹

Přesto tato srážka zmobilizovala panské jednotky věrné královně Žofii Bavorské.⁷⁰

Jan Žižka pochopil, že za této situace Plzeň jen těžko udrží. Na jedné straně naděje na vybudování místa pro bratry a sestry plně zaslíbené pravdě Boží, na druhé straně situace v Plzni den ode dne se mění v nepospěch radikálů. Nepodařilo se přesvědčit plzeňské měšťany, nepodařilo se upevnit vládu nad městem a proto je město vydáno do rukou představitelů královské moci jmenovitě Václavu z Dubé a to i za příslib volného odchodu.⁷¹

Dne 23. března 1420 skupina několika set mužů, žen a dětí opouští město „Slunce“ a vydává se na cestu za slíbeným královstvím rovnosti a Boží spravedlnosti. Tak jako jiné skupiny, skupinky i jednotlivci, i ona míří do nově budovaného města, do místa

⁶⁹ Tamtéž, s. 67.

⁷⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 35. Žofie Bavorská se, ale nedlouho poté vzdala vlády, kterou předala v Brně králi Zikmundovi Lucemburskému, který ovšem pověřil svým prozatímním zastupováním Čeňka z Vartemberka a jeho pomocníky jmenoval i své věrné Václava z Dubé a Jindřicha z Elstenberka.

⁷¹ Tamtéž, s. 39.

bývalého prostoru hradu Hradiště, jenž padlo do rukou kališníků po dobytí Sezimova Ústí v únoru 1420. Do města symbolicky pojmenovaného podle biblické hory Tábor.⁷²

4.3 Sudoměř

Cesta na rychle budovaný Tábor byla zvolena uvážlivě. Vedla především panstvími prohusitské drobné šlechty, neboť bylo nutností vyhnout se městům a hradům v držení katolických pánů, kteří, ačkoli byli vázáni smlouvou o klidném a bezpečném průchodu plzeňských husitů podepsanou královskými, volali po pomstě. Bohuslav ze Švamberka, plný zloby za porážku u Nekmíře, vyzývá k zásahu kutnohorského mincmistra Mikuláše Divíčka a Petra ze Šternberka, ale i velmistra řádu strakonických Johanitů Jindřicha z Hradce, aby neprodleně a nekompromisně zastavili nenáviděného nepřítele.⁷³

Ke střetu nepříliš kvalitně vyzbrojené, unavené skupiny se svými pronásledovateli došlo u vesničky Sudoměř ležící mezi městy Pískem a Strakonícemi.

Na jedné straně odhodlání hloučku bojovníků zápasících nejen za pravdu boží, ale i o přežití, na straně druhé povýšenost, nenávisť, převaha výzbroje a výcviku. O svém vítězství královští nepochybovali.

Přestože husitským velitelem byl již v Plzni ustanoven Břeněk Švihovský z Riesenburka, díky původu, v okamžiku přímého střetu se velení ujímá nejzkušenější voják - Jan Žižka z Trocnova, který o svém vojenském géniu přesvědčí již prvním rozkazem – opevnit se mezi rybníky Škaredým a Markovcem, s jedním vypuštěným, druhým s vodou, ale oběma těžce průchozími. I přístupovou cestu ke svému stanovišti nechal přehradit spížními vozy.

⁷² NOVOTNÝ, Adolf. Biblický slovník. 3. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1992 s. 1073
Tábor. Pravidelná, kuželovitá hora [arabsky Džebel et-Túr] útvaru vápencovitěho, vystupující 562 m nad Sřredozemní moře v rovině Jezreel, souvisící na sz s dnešní vesnicí Deburije, starým biblickým místem T., a s po-hořím, táhnoucím se k Nazaretu, vzdálenému asi 10 km [Joz 19,12.22; Jr. 46,18]. Byla to hora význačná, která je v Ž 89,13 jmenována spolu s Hermonem. V době sz byla hranicí mezi územím pokolení Izachar a Zabulon. Na jejím vrcholu byla nepravidelná rovina, jež se zna-menitě hodila ke kultickým účelům. — Po-dle Sd 4,6-15 se na hoře T. shromáždilo vojsko Barákovo a Debořino před útokem na vojsko kananejských knížat, vedených Zizarou. Na hoře T. byli povražďeni bratří Gedeonovi od Zebaha a Salmuna [Sd 8,15.18n]. Již za staro-dávna bývala hora opevňována, jak o tom svědčí četné vykopávky. R. 218 př. Kr. An-tiochus Veliký dobyl vesnici na jejím vrcholu a opevnil ji; Josephus Flavius později obehnal vrchol hory hradbami. Podle tradice z 2. stol. po Kr. byla tato hora pokládána za místo pro-měnění Páně [Mt 17,1n; Mk 9,2n; L 9, 28n; sr. 2Pt 1,18]. Mnohé svatyně a chrámy byly na ní postaveny na památku této události, po-slední — nádherná basilika - v letech 1921— 1924. Ale badatelé soudí, že hora T. nevyho-vuje popisu evangelii, podle něhož Ježíš odvedl své učedníky na »horu vysokou soukromí«, kdežto v době Ježíšově byla hora T. obydlena a na vrcholu zastavěna.

⁷³ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 39.

Střet trvající několik hodin, vedený s neústupností z obou stran, nevedl k jednoznačnému rozhodnutí, z pohledu rytířského, či vojenského. Byla vítězstvím těch, kteří měli být snadnou kořistí svých lovců, ale bojovali o vše, věřice, že Bůh je neopustí, tak jako neopouštěl svůj vyvolený lid, nezvítězili ani neprohráli, ale ubránili to nejcennější – svoji svobodu. Uvěřili své síle, svému vyvolení, ale i své pokoře, která je poté dovedla bez problémů až do bran města, jež se mělo stát pevností jejich víry. Do Tábora.⁷⁴

4.4 Tábora

Pro všechny vrstvy obyvatelstva, které se velmi intenzivně pustily do budování svého nového domova, jehož založení je datováno k 30. březnu 1420⁷⁵, bylo velmi důležité nastolení řádu, pravidel a zákonů, které by dokázaly komunitu sjednotit, utužit a vzájemně ještě více semknout a zorganizovat. Bylo nutné zajistit běh každodenního života, potraviny, zásoby na zimu, výstroj a výzbroj pro brannou složku, připravit se na obranu nejen ideálů komuny, ale i města samotného. Proto došlo k ustanovení čtyř hejtmanů, Mikuláše z Husi, Jana Žižky z Trocnova, Zbyňka z Buchova a Chvala z Machovic, kteří se ujali správy města.

Pevné ruky a vojenského umu bylo potřeba, protože nepřítel, tedy královská hotovost, chtěl napravit své selhání u Sudoměře, a proto se již začátkem dubna zformoval, (posílen o nové muže pod vedením Mikuláše Divůčka z Jemniště), u Mladé Vožice. Ta byla v držení bratrů Kryštofa a Maleny z Hronova, a hlavně nedaleko Tábora.

Dobře naplánovaný útok pod vedením Jana Žižky, byl uskutečněn v noci na Velký pátek ze 4. na 5. dubna 1420. Překvapivý, dokonale provedený tah znamenal nejen razantní vypořádání se s nepřítelem, ale také vítanou kořist pro formující se tábořské vojsko v podobě tolik potřebné vojenské výstroje a především v zisku jezdeckých koní, kterých měli formující se jízdní oddíly nedostatek.

Druhou trestnou výpravou a dalším křtem v boji, byl přepad tvrze Sedlec ležící jen několik kilometrů od Tábora, a to dva dny po přepadu Mladé Vožice. Obě tyto akce měly nejen zažehnat bezprostřední nebezpečí, které z této oblasti hrozilo Táboru, ale hlavně ukázat sílu a odhodlání tábořské společnosti, neustoupit od svých ideálů. Úspěch

⁷⁴ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 72-73.

⁷⁵ Tamtéž, s. 74. Vypálením již dříve dobytého Sezimova Ústí 30. března 1420, které bylo obtížné vojensky bránit, se baštou revoluce stává nově budovaný Tábor.

těchto akcí byl impulsem i pro další výboje v stále širším okolí Tábora, proti centrům a opěrným bodům královské moci – Písku a Strakonícím. A ještě v měsíci dubnu 1420 se táboritům podaří obsadit nejen Písek, ale i dobýt a vypálit město Strakonice. V rámci stejné výpravy získávají bez boje hrad Rabí a při zpáteční cestě na Tábor se vojsko bezúspěšně pokouší během čtrnáctidenního obléhání o ovládnutí strakonického hradu patřícího řádu Johanitů.⁷⁶

⁷⁶ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 77-79.

5. I. kruciáta.

5.1 Vyhlášení křížové výpravy, obrana království

Po smrti svého bratra Václava IV., se uherský a římský král Zikmund Lucemburský snažil uplatnit své právo na český trůn. Již v říjnu 1419 svolal říšský sněm do Vratislavi, na kterém si hodlal zajistit hmotnou a vojenskou pomoc proti husitům.⁷⁷

Zikmund jednal v koordinaci s papežem Martinem V., který mu vyšel v jeho snaze vstříc a 1. března 1420 ve Florencii vydal křížovou bulu „Omnium plasmatoris Domini“. Jejím šířitelem se stal papežský nuncius Fernando, biskup ze španělského města Lugo, který ji také slavnostně ve Vratislavi vyhlásil v neděli 17. března 1420.

Nejen toto vyhlášení, ale i událost, která se odehrála ve stejném městě v polovině března, vyvolala v husitské Praze hněv a v její katolické části naopak strach.⁷⁸

Království se rychle připravovalo na odpor proti křížáckému vpádu. Již 3. dubna 1420 se sešli, z podnětu Jana Želivského, zástupci jednotlivých pražských měst, včetně utrakvistických univerzitních mistrů, na Staroměstské radnici nejen k volbě hejtmanů, ale i k vyhlášení obrany kalicha s nasazením života i svých statků.⁷⁹

Toto shromáždění vyzvalo písemně i husitská venkovská města, aby se zúčastnila celozemského sjezdu zastánců kalicha. Ten následně vydal 18. dubna 1420 prohlášení, sesazující Zikmunda z českého trůnu.⁸⁰

V této situaci se křížáci, zformovaní ve slezské Svídnici, vydali na válečné tažení nejkratší cestou přes východní Čechy, aby již 3. května 1420 dostali do své moci Hradec Králové. Jeho obrana byla oslabena, neboť východočeští orebité vyslyšeli volání pražských měst a vydali se jim ku pomoci. V Praze byli slavnostně přijati 2. května 1420.

Ke stále složitější situaci v Praze přispěl svým dílem i nejvyšší představitel husitské šlechty Čeněk z Vartemberka. Ten se nejdříve 17. dubna 1420 lstí zmocňuje Pražského

⁷⁷ Wrocław, Breslau, Vratislav, město ve Slezsku, v dnešním Polsku, v kterém se konal sněm říšských knížat svolaný Zikmundem Lucemburským, aby projednal mimo jiné i postup proti odbojnému Království českému.

⁷⁸ DAVIES Norman & MOORHOUSE Roger. Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města. Praha: BB/art, 2006. s. 131.

Se svolením Zikmunda byl mučen, smýkán koňmi a nakonec upálen měšťan Jan z Prahy, zvaný Krása, který se odmítl vzdát kalichu.

⁷⁹ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 37.

⁸⁰ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s.81.

hradu, aby pak 7. května 1420 z něho uprchl a nechal jej v moci Zikmundovy strany. Důvod jeho konání byl pragmatický – záchrana vlastních statků ve východních Čechách pod příslibem Zikmundovy milosti.⁸¹

Jedinou možností, neboť situace Prahy se blížila k možné katastrofě, bylo požádání Tábora o pomoc. Táborští hejtmani si uvědomovali nebezpečí, jež by nastalo po pádu Prahy – útok na město z všech stran, vedoucí k obklíčení a možnému dobytí. Rozhodli rychle – na pomoc Praze vyrazily všechny čtyři polní obce s výjimkou těch, kterých bylo nutno k zabezpečení obrany Tábora. 18. května 1420 se daly na pochod, zachránit nejen Prahu. (v té době byl již král Zikmund pět dní v Kutné Hoře.)

K prvnímu střetu došlo před Benešovem, kde se zbrojnoši jeho majitele, Petra Konopištského ze Šternberka, snažili postupující vojsko zastavit. Pokus končí vypálením města. Větší nebezpečí pro tábority představovala síla královského i křižáckého vojska táhnoucí od Prahy a Kutné Hory pod vedením Václava z Dubé, Petra Konopištského ze Šternberka a Pippa Spany z Ozory, italského kondotiéra ve službách krále Zikmunda. Ke střetu došlo v noci z 19-20. května 1420 v okolí Poříčí nad Sázavou.⁸²

Pokus o zastavení důležité posily pro obranu Prahy ztroskotal a táboritům již nic nebránilo vstoupit do jejich bran, kde byli 20. května 1420 uvítáni s velkým nadšením.

Jak významným článkem celkové vojenské koncepce táborité byli, dokázali již 22. května 1420, kdy narušili jednomu z nejoddanějších přívrženců krále Zikmunda Janu z Michalovic zásobování Pražského hradu, rozprášením jeho oddílu u Královské obory a poté společně s Pražany vypálili Břevnovský klášter.

Pro Prahu bylo podstatné, že nadále přicházely další posily z venkova především ze Žatecka, Lounska, Slánska i odjinud, a proto její odhodlání k úspěšné obraně zesilovalo.

Pro efektivní vedení bojových akcí bylo nezbytné nastolit jednotné velení, jež by realizovalo program, který by zavazoval všechny ke společnému boji proti Zikmundovi i

⁸¹ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 82.

⁸² TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 55.

Táborité pod vedením Žižky, se před blížícími vojsky přesunuli z roviny u řeky Sázavy, kde chtěli přenocovat, do mírně zvlněné krajiny, v které by nebylo možné rozvinout zdrcující útok těžké jízdy. Za pomoci ochrany vozů se jim přesun povedl, aby se pak ve zformované vozové hradbě, dokázali úspěšně bránit útokům vedených ze tří stran.

nepřátelům kalicha. Jádrem programu vyšlo ze čtyř artikulů pražských a dále byl přidán i bojový řád o devíti bodech a pěti zásadách.⁸³

Ke slavnostnímu podepsání programu došlo 27. května 1420 na shromáždění pražských i venkovských obcí.

5.2 Bitva na Vítkově a situace po ní

Pražský fortifikační systém se opíral o dva hrady, Pražský a Vyšehrad, které v jeho rámci hrály důležitou roli strážců přístupových cest do vlastního souměstí. Oba byly obsazeny katolickými posádkami. 28. května 1420 proto vojska všech husitských svazů začala obléhat Pražský hrad, ovšem bez větších úspěchů. Král Zikmund 12. června 1420 využil předstíraného útoku na Prahu nejen k dodání dalšího proviantu obráncům, ale i k odvedení několika set nepotřebných koní odtud.

Váhání obléhatelů urychlilo konsolidaci sil na obranu pražského souměstí, nastolení 12 hejtmanů, kteří se měli věnovat zvláště vojenskému vedení koalice. Jan Žižka byl nejen jedním z nich, ale spíše stanul v jejich čele.⁸⁴

Zikmundova taktika nespočívala jen v obléhání hlavního města. Král se snažil postupně obsadit další města tvořící zázemí husitských sil. Po dohodě s Oldřichem II.

z Rožmberka se zaměřil na Tábor, který tento jihočeský magnát, posílen o vojenský kontingent rakouského vévody Albrechta V. Habsburského⁸⁵, v polovině června oblehl.

Plán se nezdařil, protože hejtman Mikuláš z Husí včas dovedl svých více než tři sta jezdců před Tábor a koordinovaným úderem spolu s táborskou posádkou dokonale v ranních hodinách 30. června 1420 překvapil protivníka. Tábor svou suverenitu uhájil a rakouské jednotky se hnuly ku Praze, kam dorazily 9. července 1420,⁸⁶ aby tak rozšířily již tak početnou a mocnou Zikmundovu armádu. Přesto Zikmund stále váhal se zahájením rozhodující operace vedoucí k ovládnutí Prahy, neboť kruh uzavírající kolem ní neprostupnou linii, měl jednu skulinu – prostor dnešního Karlína – Špitálské pole

⁸³ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 84.

⁸⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 64.

⁸⁵ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 87. Budoucí český král a zeť Zikmunda Lucemburského v habsburské hierarchii narozen jako Albrecht V., českým králem korunován 1438 jako Albrecht II., manžel jeho dcery Alžběty a následník jeho trůnu

⁸⁶ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 66.

s dominantním vrchem Vítkovem, který se tyčil nad ním. Byla to poslední cesta, vedoucí od Horské brány ke Kutné Hoře, kterou bylo možno zásobovat obránce Prahy.

Prozíravý Žižka nechal vystavět na vrcholu kopce opevnění, malou srubovou tvrz či srubový komplex, včetně příkopů, která měla sloužit jako stanoviště ochránců tohoto strategického bodu. Nemýlil se. V pozdním odpoledni 14. července 1420, po včerejší zkoušce bdělosti obránců, zahájili křižáci operaci z prostoru Špitálského pole, jejímž cílem byla likvidace nově zbudovaného opevnění, a tím získání třetího pražského opěrného bodu. Útok, přestože úzký prostor neskýtal příliš možností k manipulaci převážně jezdeckých jednotek, se jevil zpočátku nadějným. Obránci opevnění sváděli tvrdý boj o holé přežití, kdy v jednom okamžiku hrozilo i smrtelné nebezpečí Janu Žižkovi. A teprve pomoc, přicházející od Horské brány, v podobě necelé stovky bojovníků, na v jejichž čele kráček kněz, úsilí útočnicků nejen zastavila, ale dokázala je obrátit v chaotický ústup, který strhl i sešikované oddíly na Špitálském poli.⁸⁷

Několikaměsíční obléhání Prahy, a s ním i tažení I. kruciáty, skončilo vlastně touto menší, ale zlomovou srážkou. V průběhu dalších dní Zikmund rozpouští vojsko, neopomene ovšem zásobovat oba pražské hrady, které zůstávají v držení jeho příznivců a jsou pro jeho další plány důležité. Nechá se 28. července 1420 v chrámu sv. Víta korunovat na českého krále.⁸⁸

Za několik dní po korunovaci odjíždí z Prahy do Kutné Hory, křížová výprava je rozpuštěna, ale vyřešení otázky další budoucnosti království i jeho panovníka zůstává otevřeno. Zikmund má v moci velkou část země a jednání mezi husitskými duchovními a jejich katolickými oponenty ohledně artikulí skončilo neúspěšně.

5.3 Čtyři artikuly – spor táboritů s Prahou

Jednotlivé husitské městské svazy, které vznikaly začátkem roku 1420, nebyly v rámci odkazu Husova učení jednotné. Zastupovaly několik proudů politických i náboženských, od umírněných až radikály. Všechny prosazovaly své plány na reformu církve, své ideové vidění světa i Božího království, své sociální, majetkové i vojenské

⁸⁷ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 89. „... potom však svěží střelci a cepníci, jakoby posílení svátostí oltářní v ruku kněze Víta Úpického, krok za krokem tlačili křižáky zpět. Neuvěřitelné se stalo skutkem. Mnohonásobná přesila se dala na ústup, jenž záhy přešel v zběsilý útěk, při němž se několik desítek jezdců zřítilo ze zrádných útesů. Míšeňští rytíři s sebou strhli i vojsko rozložené na Špitálském poli.“

⁸⁸ Pražský městský svaz, Tábořský svaz, Orebský svaz a Žatecko-lounský svaz.

představy. Je pochopitelné, že v této spleti názorů muselo docházet a také docházelo mezi jednotlivými uskupeními k menším i větším střetům, které prohlubovaly vzájemnou nevraživost a nepochopení.

Kompromisním východiskem, jež přineslo alespoň částečnou jednotu pohledů na podstatu odkazu Husova učení, se stal program, známý jako Čtyři pražské artikuly.⁸⁹

Ten se stal základní „ústavou“, prvkem, který měl stmelovat všechny frakce v jednotnou a jasně definovanou sílu.

Záhy se ukáže, že z mnoha důvodů se tak nestane, ale přesto tento první společný husitský program se stává velmi odvážným pochopením zákonů světských i církevních. Střety o pochopení tohoto programu především mezi univerzitními mistry a tábořskými duchovními nabývaly na intenzitě.

Jen několik měsíců po odsouhlasení čtyř artikulů přicházejí táborité ústy svých kněží s rozšířením na dvanáct článků. V okamžiku kdy jsou pražskými teology a politiky odmítnuti, rozhodnou se Prahu opustit.⁹⁰

Tento rozhodný postoj, je živnou půdou pro radikální pražské křídlo ovládající Nové Město pod vedením Jana Želivského, kterému se nakonec podaří dosadit své koňšely i na Staré Město.⁹¹

5.4 Žižkovo ovládnutí jižních Čech

Za této situace odchází 22. srpna 1420 Jan Žižka společně se svými spolubojovníky z Prahy. Míří do jižních Čech, kde hodlá vyřešit otázku svého teritoriálně největšího soupeře – Oldřicha z Rožmberka. Ten přistoupil na novou taktiku krále Zikmunda napadat nepřitele krátkodobými rozptýlenými útoky. Avšak velmi rezolutní, rychlá a nekompromisní odpověď Žižkova v podobě řetězového obléhání a dobývání katolických opěrných bodů měla pouze jednoho vítěze.

⁸⁹ PALACKÝ František, Archiv český III, 213-216 Text "z několika starých rukopisů" uveřejněn zde v roce 1844.

⁹⁰ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 91. – Spor probíhal i v rovině politické – Pražané jen usilovali o vyřešení otázky královského trůnu, táborité naproti tomu jako svou prioritu prosazovali volbu biskupa. Dohodli se o vyslání poselstva k polskému králi Vladislavovi II.

⁹¹ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 53.

Již počátkem září po nočním přepadu ovládl Žižka Vodňany, následovala Lomnice za účinné pomoci Oldřicha Vaváka z Hradce, byly vypáleny Nová Bystřice a Trhové Sviny.⁹² Neodolaly Horažďovice a především 12. listopadu 1420 Prachatice, v kterých jako trest za zradu, (Žižka poprvé stál tváří tvář prachatickým hradbám již 25. dubna 1420, kdy nechal město částečně vypálit, pobořit opevnění a vypudit katolíky, kteří se po svém návratu zpět, díky Oldřichovi z Rožmberka, okamžitě snaží očistit město od vlivu cizího vyznání víry, včetně upálení tří stoupenců kalicha), bylo zbaveno života ohněm osmdesát pět mužů v sakristii kostela sv. Jakuba a ženy a děti vyhnány.

Město samotné se poté stalo významnou součástí táborského svazu. Stačí připomenout jeho bohatství plynoucí z obchodu se solí. Již o den později přebírá moc nad pevnými oporami rožmberského dominia Příběnicemi a Příběničkami jiný táborský hejtman Zbyněk z Buchova.

Pro Oldřicha z Rožmberka musel být tento vývoj událostí zdrcující a je pochopitelné, že přistoupil na Žižkovi podmínky příměří, které byly podepsány s velkou finanční penalizací, počínaje 18. listopadem 1420 s účinností až do 4. února následujícího roku.⁹³ Dalším významným počinem, který je spojen s Prachaticemi z listopadu 1420, je Žižkův list.⁹⁴

5.5 Řešení sporů v domě Petra Zmrzlíka

Praha nemohla být bezpečná, pokud v hradech, které ji obklopovaly, sídlily posádky věrné katolickým pánům a Zikmundu Lucemburskému. Proto se Pražané rozhodli

⁹² Oldřich Vavák z Hradce – příslušník pánů z Hradce, nejvyšší nobility, Žižkův blízký spolupracovník, zvolen do Zemského vedení na sněmu v Čáslavi, mincmistr – zemřel 1421 v Kutné Hoře.

⁹³ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 102
Jan Žižka z Trocnova, Chval z Machovic, Zbyněk z Buchova, Pavlík z Mutic, obec Písecká – Oldřich z Rožmberka podepsali Smlouva o příměří z 18. listopadu 1420

„Ale že svrchu psaný urozený pán Oldřich z Rožmberka má nám držení tyto čtyři kusy na všem svém panství: aby slovo Božie svobodu mělo; druhé, aby tělo Božie a krev jeho svatá byla dávana všem věrným, osob nevyjímajíc; třetí, aby kněžská nadanie byla řešena; čtvrté; hříechy smrtelné na svém zboží aby stavoval, což mož nejdál.“ StOA Třeboň. Historica 216

⁹⁴ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 222.
„Bratřím a sousedům nejmenované obce v blízkosti Prachatic“. v kterém nabádá v neochvějně a upřímně plnění všech čtyřech článků pražských artikulí: „Dáváme vám též vědět, že nenávidíme také všechny špatné křesťany pro [neplnění] čtyř artikulí: první je, aby slovo Boží bylo kázáno na všech místech, a tedy ve všem křesťanstvu, a to se neděje; druhý artikul je, aby pravé tělo našeho Pána a jeho svatá krev byly podávány všem věrným křesťanům, mladým i starým; třetí artikul je, aby panování všech, od nejvyššího kněze až k nejnižšímu a nejmenšímu, nebylo trpěno, ať jde o statky neo platy, a aby uvedené panování duchovních bylo pomocí světské moci ničeno; čtvrtý artikul je, aby všechny zjevné hříchy byly potlačovány, ať již [byly spáchány] králem nebo pánym nebo vladkou nebo farářem, osobou duchovní nebo světskou.“

zaútočit na vyšehradskou pevnost, jež byla velkým nebezpečím pro Nové Město, které proti Vyšehradu nebylo chráněno žádnou fortifikací.

Proto 15. září 1420 zahájili její obléhání, které nakonec skončilo odevzdáním celého vyšehradského hradu do rukou Pražanů.⁹⁵

Prozatím největší vítězství kališníků přineslo pražskému souměstí sebevědomí, které se snažilo proměnit v politickou moc a tím i dominantní vliv v rámci celého hnutí.

V Praze začala přebírat moc umírněná část husitů a kroky, jež činila, vedly k oslabení vlivu stoupenců Želivského, potažmo táboritů. S nastalou situací se nechtěl smířit zvláště Mikuláš z Husi, který se svým vlivem snažil zvrátit vývoj událostí znovu ve prospěch táborské obce. Proto oblehl hrádek v Říčanech, který kontroloval důležitou cestu z Prahy do Kutné Hory a požádal Pražany o pomoc, odvolávajíc se na smlouvu podepsanou oběma stranami. Kromě pražské branné síly, dorazil k Říčanům i Jan Žižka, který zde po dobytí hradu nechal upálit svými práčaty devět pochytaných kněží, navzdory dohodám mezi obláhateli a obránci. Učinil tak jako varování znesvářeným obcím, že jeho názor v otázce víry je neměnný.⁹⁶

Snahu Mikuláše z Husi vrátit táboritům vliv v Praze nátlakem, zmařili pražští konšelé 8. prosince 1420, kdy v klášteře sv. Ambrože při jednání obou zneprátelených stran, nepovolili hlasování většinou, ale nařídili jednotlivým obcím stát odděleně.

Obě strany se následně dohodly, že 10. prosince 1420 v prostorách Karlovy koleje dojde k věroučnému rokování mezi táborskými kněžími a pražskými mistry pod patronací Oldřicha Vaváka z Hradce.⁹⁷

⁹⁵ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 56-59.

Bitva mezi pražsko-orebskou koalicí posílenou o kontingent žatecko-lounský a malý oddíl táboritů pod vedením Mikuláše z Husi a vojskem Zikmunda Lucemburského s výraznou pomocí zvláště moravské šlechty. Spojená husitská vojska postupem času dokázala uzavřít všechny přístupové cesty k zásobování vyšehradské posádky, a proto došlo k dohodě mezi jejím velitelem Janem Šemberou z Boskovic a Hynkem Krušinou z Lichtenburka o kapitulaci k 1. listopadu 1420 nebude-li Vyšehrad osvobozen do osmé hodiny ranní. Vyšehradská posádka dostala svému slovu a do boje, který Zikmund Lucemburský zahájil až po dohodnuté hodině kapitulace, nezasáhla.

⁹⁶ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 112-114.

⁹⁷ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996, s. 64.

Dříve než se naplnil čas plánované schůzky, byli zástupci táboritů na obědě u staroměstských konšelů. Mikuláš z Husi odmítl,⁹⁸ neboť se bál o svůj život, naproti tomu Jan Žižka pozvání přijal. Poklidné setkání zhatilo až odmítnutí táborských duchovních, kteří nechtěli disputovat s pražskými mistry na jejich domovské půdě. Jako kompromis nabídl Petr Zmrzlík ze Svojšína svůj rozlehlý dům.⁹⁹

Vzájemné osočování i učená polemika mohly propuknout v plné šíři. Původní záměr sjednotit řád mše svaté a její sloužení v ornátu, či bez něho, musel ustoupit nejdříve vypjaté atmosféře. Obě strany se snažily přesvědčit zúčastněné, že pravdu má pouze jejich výklad, což nemohlo vést k jakémukoli výsledku, kromě toho, že jednotlivé články přebudou sepsány a dále posouzeny.

Přítomný Žižka nereagoval na žádná tvrzení, na žádné připomínky. Zachoval si neutralitu názoru, odstup pro vlastní rozhodnutí i možnost pružné reakce na vzniklou situaci. Zachoval se jako státník, který se rozhodne teprve v okamžiku, kdy to bude z jeho pohledu důležité a prospěšné pro zájmy, které vyznává a ctí.¹⁰⁰

Přesto místy vzrušená diskuze přinesla i pozitivní výsledek. Na základě dohod mezi účastníky bylo schváleno vypravení poselstva do Polska na královský dvůr k opětovnému jednání s králem, nebo i s velkoknížetem Vitoldem, kterému mohl být nabídnut trůn v případě odmítnutí Vladislava II.¹⁰¹

⁹⁸ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 116. Mikuláš z Husi, který se nezúčastnil žádné schůzky 10. prosince 1420, téhož dne opouští Prahu, ale po pádu z koně je nucen se do ní vrátit se zlomenou nohou. K úrazu se ovšem přidá i srdeční slabost, které podlehe 24. prosince 1420.

⁹⁹ VELÍMSKÝ, Tomáš. Páni ze Svojšína: rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Petr Zmrzlík byl mincmistr v Kutné Hoře (1405-1419), odvolaný Zikmundem Lucemburským a znovu dosazený husity. Blízký vztah s Václavem IV. – díky obratné finanční politice získal mnoho zástavního majetku. Podporovatel Husa, i po jeho smrti věrný myšlenkám husitů, spolupráci s Janem Žižkou včetně vojenských tažení. V jeho odkazu pokračují i synové.

¹⁰⁰ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 116.

¹⁰¹ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 66. Poselstvo ke královskému dvoru odjelo 25. prosince 1420.

6. Čáslavský sněm.

6.1 Jaro 1421 – boje proti katolíkům uvnitř království

Jan Žižka hned počátkem ledna 1421 uskutečnil svůj plán, počítající i s pomocí pana Zmrzlíka, na výpravu proti katolické baště – Plzeňsku.¹⁰² Prvním cílem se staly kláštery Chotěšov a Kladruby. Město Stříbro se zachránilo, neboť na blízkém hradě Krasíkově se objevil osobní nepřítel Žižky – Bohuslav ze Švamberka.

Hrad byl oblehnut a v beznadějně situaci souhlasil majitel s kapitulací, ale pouze do rukou pana Zmrzlíka. Bylo mu vyhověno.

Tachov, přestože bylo již obsazeno jeho předměstí, získal neočekávanou posilu v podobě Zikmunda a jeho žoldněrů, kteří v té době operovali v nedalekém Míšeňsku. Oba velitelé táboritů se stáhli zpět na Tábor, aby doplnili či spíše postavili nové větší vojsko. Branná moc táboritů, posílená o jednotky pražanů táhla začátkem února ke Kladrubům, které byly ohroženy částí vojska Zikmunda Lucemburského. To však rychle vyklidilo pozice před blížící se silou a stáhlo se do Litoměřic. Proto spojené šiky mohly zaměřit svou pozornost k nechráněné Plzni. Po měsíci marného obléhání, jejich další cesta vede k Chomutovu. Ten neodolá a je vypleněn.¹⁰³

Při zpáteční cestě jsou zanechány posádky ve Slaném a Lounech jako důkaz rostoucí moci pražského svazu a po dobytí Berouna 1. dubna 1421 je další etapa Žižkova plánu na oslabování nepřítele naplněna.¹⁰⁴

Jeho druhé jarní tažení směřuje nejdříve do východních Čech, společně s pražany, jejichž aktivita stále vzrůstá, neboť jim přibývají nejen spojenci v podobě zájemců vstupujících do jejich služeb. Hlavně se ale politicky stávají dominantní silou kališnických

¹⁰² ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 102. Výzva v podobě listu podepsaná Janem Žižkou a Chvalem z Machovic, která se obrací k „Rytířům, panošům, měšťanům a sedlákům plzeňského svazu“, s upozorněním, že nečiní dobře, jsou-li na straně Zikmunda Lucemburského, jemu oddané šlechty a proti čtyřem artikulům, tak jako proti Božímu přikázání samotnému.“

¹⁰³ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 66.

14-16. března 1421 husitská vojska trestají Chomutov za spojení se s Mikulášem Hasinštejnským z Lobkovic, který krátce předtím tvrdě zaútočil na žateckou obec, která se vydala ze svého města do okolí za proviantem. Odpor chomutovských měšťanů i žoldněrů je potlačen a mnoho obyvatel zmasakrováno.

¹⁰⁴ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996, s. 75-76.

Před tažením do Berouna se snažili radikální táborští kněží oslabit bojeschopnost vojska a přerušit jejich spolupráci s Prahou. Svůj výklad víry postavili výše než boj proti společnému nepříteli. Přestože část vojska je následovala, Jan Žižka situaci zvládl a svou autoritu neztratil, o čemž svědčí i jeho ráznost v dobytém Berouně, kde nechal upálit přes 40 duchovních včetně 3 odpadlých univerzitních mistrů.

sil. Společně vstupují do Chrudimi, poté se jejich cesty dělí – pražská vojska si podrobují Vysoké Mýto, Dvůr Králové, aby se před Litomyšlí opět spojila s Janem Žižkou, který se soustředil na plenění východočeských klášterů a kostelů.

Jan Žižka potom zaměřil svou pozornost směrem severním, kde se neubrání Trutnov, Roudnice nad Labem, ale odolají Litoměřice, čerstvý spojenec Pražanů. Přesto v okolí tohoto města nachází svůj nový domov. Z tvrze nad Třebušínem se přestavbou stává malý, ale pevný hrad Kalich. Jméno, které se stane jeho novým přídomek.¹⁰⁵

6.2 Pikarti a Adamité

Nesouhlas zástupců Tábora při sezení v domě Petra Zmrzlíka s výtkami univerzitních mistrů, nebyl jediným rozkolem, který se zde objevil. Přestože táborité měli již v této době vlastní církevní organizaci (od září 1420), nepanovala mezi nimi jednota a ke slovu se stále více dostávaly další místy až krajně radikální programy a vize. Jejich nejvýznamnější nositel byl Martin Húska, který již na výše zmiňovaném setkání ostře oponoval svému nadřízenému Mikuláši z Pelhřimova. Postupem času přicházel s dalšími novými požadavky, které během krátké doby spolu se svými spolupracovníky, zpracoval do zdůvodněné nauky, jež se stala základním názorem skupiny či sekty, nazývané také „Pikarti“.¹⁰⁶

Tento nesoulad v řadách tábořské obce mohl ve svých důsledcích znamenat rozpad celého hnutí, jeho semknutosti, pevnosti a jednoty. A i proto se obrací dva představitelé tábořské církve se svým dopisem na univerzitní mistry, žádající o radu jak postupovat v dané situaci.¹⁰⁷

Na tři sta sektářů, kteří obsadili podhradí hradu Příběnic, bylo odtud postupně vyhnáno tábority, takže se poté uchýlili do nových míst, odkud pokračovali ve své činnosti. Jan Žižka proto podnikl několik rozhodných akcí, aby dal všem najevo, že jako první z hejtmanů, podporovaný biskupem Mikulášem z Pelhřimova nestrpí frakce, které ohrožují Tábor. 23. dubna 1421 nechal upálit na padesát z nich v Klokotech blízko

¹⁰⁵ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 126-128.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 123, Utečenci vyhnání z dnešní severní Francie a jižní Belgie pro své náboženské názory, usazení v Čechách.

¹⁰⁷ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014, s. 110. Dopisem z 28. února 1421 zaslaným Mikulášem z Pelhřimova a Janem z Jičina Jakoubkovi ze Stříbra a Janovi z Příbrami podali zprávu o skutcích „Pikartů“, žádali o radu jak se sektářství bránit a upozorňovali na jeho nebezpečí.

Tábora.¹⁰⁸ Podobný osud potkal i „Adamity“ nejradikálnější sektářskou odnož, která proměnila i nejzákladnější křesťanská pravidla v duchovní i tělesnou nevázanost. Jan Žižka se svými spolubojovníky vyhladil v říjnu 1421 poslední zástupce této skupiny v jejich útočišti na ostrově u Hamru nad Nežárkou.¹⁰⁹

6.3 Čáslavský sněm, Rabí

Svolání sněmu zemí Koruny české do Čáslavi na 3. června 1421 mělo dvě hlavní příčiny. Poselstvo vypravené s nabídkou české koruny do Polska nebylo vybaveno dostatečnými kompetencemi k jednání. Plnilo hlavně přání Prahy a ne již tak dalších zemských mocenských složek. Ani Zikmund Lucemburský doposud nebyl zbaven trůnu českého panovníka.

Praha, vědoma si svého dominantního politického postavení v zemi podepřeného i jarními úspěchy svých vojsk a smlouvou mezi arcibiskupem Konrádem z Vechty a radami obou pražských měst, se snažila, reprezentována svými zástupci, potvrdit tuto svou politickou pozici.¹¹⁰

Delegace z Tábora nepřijela s tak prokazatelnými ambicemi, ale přesto se sněmu zúčastnila v čele s Janem Žižkou a dalšími dvěma hejtmany. Své delegáty vyslaly i ostatní husitské obce, husitská i katolická nobilita, nechyběli moravští páni i zastánci zájmů Zikmunda Lucemburského.

Jednotlivé skupiny se rychle shodly ohledně přijetí čtyř pražských artikulí jako závazné, politické a náboženské deklarace. Mnohem složitější bylo jednání v otázce odejmutí trůnu Zikmundu Lucemburskému.¹¹¹

Přesto se konečný výsledek sněmu jevil jako pozitivní, protože dokázal po několikadenním jednání 7. května 1421 přijmout závěrečné usnesení a jmenovat

¹⁰⁸ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 126.

¹⁰⁹ CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí. České Budějovice: Růže, 1974, s. 15.

¹¹⁰ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996, s. 79. Arcibiskup Konrád z Vechty 21. a 22. dubna 1421 potvrdil svůj odklon od římské kurie k uznání čtyř pražských artikulí

¹¹¹ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 130. Spor byl ukončen kompromisem – obec sněmu Království českého se rozhodla nepřijmout Zikmunda za krále.

dvacetičlennou dočasnou vládu, jejíž kompetence by skončily složením funkce do rukou nově zvoleného krále.¹¹²

Krátce po čáslavském sněmu se přesouvají zformovaná táboritská vojska k upevnění svých pozic do jihozápadních Čech. V červnu 1421 oblehnou hrad Rabí, který sice rok předtím Jan Žižka dobyl, ale nezanechal zde posádku, čehož využil původní majitel Jan z Riesenberka, aby ho znovu obsadil a stal se tak hrozbou pro nedaleké husitské Klatovy. V průběhu bojových operací je Jan Žižka zasažen šípem do oka a přes veškerou snahu lékařů v Praze, kam je okamžitě převezen, pravděpodobně zcela oslepl.

¹¹² ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996, s. 87
Nejvíce křesel dostal pražský městský svaz - téměř polovinu. Značně posílena byla i moc vyšší šlechty - pánům bylo přiděleno celkem pět míst. Táborité obdrželi pouze dvě místa - pro Jana Žižku z Trocnova a Zbyňka z Buchova.

7. II.kruciáta

7.1 Jan Želivský – Praha v moci radikálů

Přestože sněm v Čáslavi potvrdil úspěch stávající politiky pražského souměstí, situace v Praze se mění ve prospěch radikálních a mocenských vizí Jana Želivského, který využil znovu nabytého vlivu z pozice správce úspěšného pražského vojska z jarního tažení, a za pomoci svých věrných se zmocňuje vlády nad městem 30. června 1421.¹¹³

Ihned poté se vojenské správy města ujímá čtveřice hejtmanů, do jejíhož středu si Želivský prosadí i spřáteleného Jana Hvězdu z Vícemilic. O několik dní později je zvoleno do rad obou měst po patnácti nových konšelech a město spojeno v jednu obec.¹¹⁴ Následující svatopetrská synoda svolaná na 4. července 1421 arcibiskupem Konrádem z Vechty na základě usnesení sněmu v Čáslavi, na které se jednalo o řádu pro duchovenstvo vycházejícím z čtyř pražských artikulí, potvrdila jeho mimořádné postavení. Do svých rukou tak získal moc světskou i duchovní.¹¹⁵ Povzbuzen tímto úspěchem vydává se v čele pražského vojska na pomoc Žateckým, kteří jsou ohrožováni míšenskými silami. Neúspěch radikálních Pražanů pod jeho vedením, kteří byli rozprášeni 5. srpna 1421 míšeňskými vojsky u Mostu na severu Čech, je přijat velmi negativně a rozhodně nepřidá ke zklidnění situace nejen v Praze. Pražané proto reagují okamžitou odvetnou výpravou, jejíhož vedení se ujímá Jan Žižka. Rychlá odplata je úspěšná. Míšeňští zanechávají svých aktivit.

¹¹³ ČORNEJ, Petr. 30. 7. 1419 - první pražská defenestrace: krvavá neděle uprostřed léta. Praha: Havran, 2010. s. 157. Jan Želivský - narozen nejspíše po roce 1380, předpokládá se, že v Humpolci, neboť některá jeho zachovaná kázání jsou podepsána Janem z Humpolce, premonstrátský mnich - působil u Panny Marie Sněžné, nepatřil do prostředí univerzitních mistrů tedy onoho pomyslného středopravého proudu revoluce. Vycházel – podobně jako jeho ideový inspirátor Mikuláš z Drážďan – z některých zásad valdenských, přizpůsobených husitskému programu. Na rozdíl od kompromisních univerzitních mistrů zůstal věrný zájmům pražské husitské chudiny a drobných měšťanů (např. prosadil zrušení tzv. věčných rent, podnítil konfiskaci majetku patriciátu). Nekompromisnost zásad a postojů Želivského v zachování prvotních čistých ideálů revoluce se stále více střetávala s umírněným programem univerzitních mistrů a zástupců kališnické šlechty. Smrt Želivského v březnu 1422 byla jen logickým vyústěním těchto sporů.

¹¹⁴ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014, s. 135.

¹¹⁵ Tamtéž s. 136. Synoda přinesla zvolení čtyř duchovních správců jednotlivých svazů. Byli to Jakoubek ze Stříbra, Prokop z Plzně, Jan z Příbrami a Jan Želivský.

7.2 II. kruciáta, Žižkův návrat do čela vojsk

Ale hrozba další vojenské intervence se blíží, protože již v květnu 1421 byla oficiálně vyhlášena II. protihusitská kruciáta¹¹⁶, která měla vtrhnout do Čech ve dvou směrech – od Chebu a z území Slezska a Lužice. Proto je svolán do Kutné Hory sněm, který se po dlouhém jednání shodl na dvou zásadních faktech – vyslání nového poselstva do Polska a svolání zemské hotovosti na 10. září 1421. V nejvyšší čas, protože invaze byla zahájena 28. srpna 1421. Slezané vtrhli do země v oblasti Náchodu a vojska rýnských kurfiřtů postupovala od shromaždiště v Chebu. Souběžně s touto silou vtrhly do země na severu Čech i oddíly Míšeňských markrabat. Kromě těchto jednotek nezahálela ani domácí šlechta věrná Zikmundovi Lucemburskému. Hlavní křižácký proud po obsazení Kadaně a Chomutova, se pokusil dobýt Žatec. Bezúspěšně. Žatec se ubránil a dokonce jeho obránci dokázali ustupující křižáky, zklamané šesti neúspěšnými útoky, pronásledovat. Slezská ekipa zaznamenala výraznější úspěch v plnění části východních Čech, ale na rozhodný úder si sama netroufla.¹¹⁷

Jana Žižku, který urychlil svůj návrat do čela vojsk, čekala výprava do západních Čech, kde plzeňská zemská hotovost vytáhla do pole s cílem zmocnit se hradu Krasíkov, nyní významné táboritské pevnosti.

K větší srážce z obou stran však nedošlo a táborité, po zabezpečení zásob hradu, se stáhli do Klatov, aby rozšířili svůj početní stav. Dalším cílem Žižkova zájmu v oblasti se stal Nepomuk, ale protože odpor proti němu ze strany nepřítele byl silnější než čekal, volí ústup směrem k Žatci. Neustále dotírající jízda landfrýdu ho dostihla nedaleko Žlutic. Žižka zvolil obranu za vozovou hradbou na vrchu Vladaři a nakonec se mu podařilo prorazit si cestu k nedalekému Žatci, ze kterého mu již spěchala v ústrety očekávaná posila. A v Žatci ho také dostihla prosba Prahy – je nutné spojit a zmobilizovat všechny síly, protože Zikmund Lucemburský se blíží ke Kutné Hoře.¹¹⁸

Žižka vyslyšel naléhavé volání a 1. prosince 1421 je vítán v Praze, která se zmítá v mnoha sporech, jež jsou vyvolány jednak touhou Želivského prosadit své vize jakoukoli

¹¹⁶ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 99. Z podnětu čtyř kurfiřtů (ze sedmi volitelů římského krále), kteří v květnu 1421 ve Weselu svolají na 23. srpna 1421 do Chebu křižovou výpravu, ke které dal požehnání římský kardinál Brande Castiglione.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 100.

¹¹⁸ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 134-135.

cestou, jednak jeho spory s univerzitními mistry, kteří ho právem kritizují za stále větší rozdělení společnosti pražského souměstí¹¹⁹ Nyní nastal čas alespoň na chvíli zapomenout na vnitřní pŕtky a vyjít vstříc nebezpečí. Proto Jan Žižka posílá již 8. a 9. prosince 1421 část vojska, aby obsadila prostor mezi Kutnou Horou a Čáslaví, nestrategicky opuštěný před několika týdny Pražany.¹²⁰

7.3 Kutná Hora

Zikmundovy jednotky na svém pochodu ke Kutné Hoře cílevědomě rozsévají násilnosti a smrt, ale vyhýbají se na svém pochodu Čáslavi, obsazené husity.

Proto Jan Žižka urychleně zabírá Kutnou Horu. Ne však vnitřní město, kterému nedůvěřoval pro velké množství protihusitsky smýšlejících obyvatel, ale formuje své postavení chráněné vozovou hradbu na její severní straně v oblasti Kouřimské brány. Nepočítal však s „Kutnohorskou nocí“, která přinesla smrt mnoha kutnohorským kališníkům.¹²¹

Žižka se ocitá v pasti. Obklíčený jízdou Zikmundových jednotek, za zády nepřátelské město a přesto neztrácí duchapřítomnost a probíjí se směrem na Kaňk, kde opět zaujímá obranné postavení. Po nepochopitelném zaváhání královských velitelů, kteří nechali silnici na Kolín bez kontroly, právě tudy Žižka uniká.

Jejich zdánlivé vítězství vede nejen ke ztrátě ostražitosti, ale i k jejich rozptýlení se po okolí, v kterém hledají proviant a odpočinek. Odveta Žižky je nejen překvapivá, ale i vysoce účinná. 6. ledna 1422 dobývá zpět Kutnou Horu, kterou Zikmund při kvapném úprku nechává zapálit. Prchajícího krále dostihují husité za dva dny u Haber a po prudké šarvátce jej pronásledují až k Německému (dnešnímu Havlíčkovu) Brodu.

¹¹⁹ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 136. Jan Želivský 19. října 1420 vnutil oběma pražským městům vojenskou diktaturu pod vedením hejtmána Jan Hvězdy z Vícemilic.

¹²⁰ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 99. Jan Hvězda v čele pražského vojska usoudil, že není v jeho silách ubránit před blížícím se křižáckým vojskem pevnosti pražského svazu v prostoru Čáslavi a Kutné Hory a stáhl se zpět do Prahy.

¹²¹ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 135. 21. prosince 1421, v okamžiku, kdy se vojsko Zikmunda Lucemburského přiblížilo ke Kutné Hoře, místní obyvatelé, převážně horníci, uspořádali pogrom na obyvatelstvo husitské strany, za pomoci žoldnůřů katolického vojska, které vpustili do města.

7.4 Německý Brod

Zbytky křižáckého vojska zaujmou obranu za hradbami, aby alespoň zajistily náskok unikajícímu králi Zikmundovi. Ani Německý Brod neodolá rozhodnosti husitských sil, z nichž vynikli zvláště dva hejtmané Jan Hvězda z Vícemilic a Hašek z Valdštejna, kteří o sobě dají vědět i v následujících měsících. Přestože polský rytíř a diplomat Závaša Černý z Garbova¹²² jako velitel obrany města vyjednával o kapitulaci, je město, spíše bez Žižkova vědomí dobyt a vypleněno.¹²³ Tato událost se stává hybatelem jeho dalších rozhodnutí. Zde ztrácejí husité pověst čestných a spravedlivých božích bojovníků dle starozákonních předloh.¹²⁴

7.5 Pád Želivského, Žižkovy akce v západních a jižních Čechách

Vojska se vrací 14. ledna 1422 do Prahy, v které, po zažehnání nebezpečí křižácké invaze, opět dochází k prudkým sporům mezi umírněnou stranou a stoupenci Želivského.

K rozřešení sporů je ustanovena devatenáctičlenná komise, do které obě města nominovala devět členů a jednoho rozhodujícího v případě rovnosti hlasů.¹²⁵

Výrok komise, zveřejněný 5. února 1422 sesadil stávající konšely, vypsál nové volby, s tím, že ti, kteří zasedali v radách předešlá tři období, již nesměli kandidovat. Spory v náboženské oblasti zůstaly nadále v kompetenci byvších čtyřech správců kališnické církve. Omezení přístupu mistrů a kněží na radnici a jejich vstupování do

¹²² Závaša Černý z Gabrowa (Zawisza Czarny z Gabrowa) – významný polský šlechtic, diplomat, oblíbenec krále Vladislava II., polským králem vyslán na sněm do Kostnice 1414-1418 – jeden z mála obránců Jana Husa v Kostnici, styky s Laškem z Kravař - společná příprava vojenské pomoci při válce s Řádem 1409-1411, obránce Německého Brodu v rámci II.kruciáty 1422 ve službách Zikmunda Lucemburského.

¹²³ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014. s. 171. Sám Žižka se k této události vrací v Listu bratřím Bartošovi a Bernardovi z Menšího Tábora na Valečově, vydaným 26.března 1423 ve Vilémově, v kterém připomíná a vyzývá „by všickni věrní byli nyní s veliký noci v středu neb konečně ve čtvrtek u Brodu Německého, abychom se pokáli tu, kdež sme zhřešili, a tu zůstali podle rady Božie za jeden člověk“ Druhý dopis – Rychtáři, purkmistrům, konšelům a obci města Třeboně, (Na poli u Německého Brodu 10. ledna 1422) – o němž se soudí, že se týkal přípravy dalších bojů s Oldřichem z Rožmberka, které opravdu nastaly.

¹²⁴ HOLEČEK, František Jindřich. Několik poznámek k teologické inspiraci tábořského bojovníka Vyzývá k pokání, které by mělo nejen odčinit, ale připomenout si hřích, který byl spáchán v rozporu se zákoníkem Deuteronomia 20-10-15, DRDA, Miloš a ZDENĚK VYBÍRAL (EDD.) VE SPOLUPRÁCI S JAKUBEM SMRČKOU. Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách: VI. mezinárodní husitologické sympozium : Tábor, 12.-14. října 2004, Ústí nad Labem: Albis international, 2007. s. 195-276.

¹²⁵ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 143. F.Šmahel si klade otázku, jestli Jan Žižka byl oním arbitrem, který měl k dispozici rozhodcovské právo, vzhledem ke svým nepochybným zásluhám v právě skončené válce se Zikmundem Lucemburským

jednání, pokud nebudou požádáni o radu, a další systematické kroky měnicí zavedené pořádky, vedlo k tomu, že strana Želivského ztratila svou moc. O měsíc později, 9. března 1422, je Jan Želivský vylákán na Staroměstskou radnici a spolu se svými devíti nejvěrnějšími druhy sťat.¹²⁶

Jan Žižka spolu s dalšími táboritskými vůdci odjíždí z Prahy již začátkem února 1422, aby se mohl vypořádat nejen s pánem rožmberského dominia, ale i s plzeňskou zemskou hotovostí, která opět ohrožovala hrad Krasíkov. Pro obranu hradu požádal Žižka o pomoc Pražany, kteří mu, po určitém váhání, vytáhli na pomoc. 12. dubna 1422 pak společně dobývají město Žlutice a hrad Gutštejn. Poté se obrací na jih Čech, kde operuje na Třeboňsku, vypalujíc Trhové Sviny a Deštnou. 24. května 1422 mu neodolá klášter ve Vyšším Brodě.¹²⁷

¹²⁶ Tamtéž, s. 144.

¹²⁷ CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí. České Budějovice: Růže, 1974. s. 16.

8. Zikmund Korybut (Korybutovič)

8.1 Jednání v Polsku o českém králi

K prvnímu rozhodnutí kontaktovat polského krále Vladislava II. Jagiella, dochází v červenci 1420, kdy přes narůstající nesrovnalosti mezi pražany a tábority, jsou obě strany schopny se shodnout na kompromisu při hledání nového českého panovníka. Volba polského kandidáta není náhodná, protože je stále v paměti nedávná společná vojenská zkušenost i slovanská vzájemnost. Polsko-litevská strana je naproti tomu rozčarována rozhodnutím Zikmunda Lucemburského, z 6. ledna 1420, v kterém uherský král jako rozhodce přiznal řádu německých rytířů více, než obě strany očekávaly.¹²⁸

Jan Žižka i přes nesouhlas táboritů, kteří jako svou prioritu požadovali ustanovení husitského biskupa, s tímto řešením, souhlasil. Vedením mise je pověřen zástupce Prahy Hynek Kolštejnský z Valdštejna, který vyjel na první setkání s králem Vladislavem II. ještě v létě 1420.¹²⁹

Druhé poselstvo, po schválení na prosincovém jednání u Petra Zmrzlíka, opustilo Čechy na Vánoce 1420 a vedle osvědčeného Hynka Kolštejnského z Valdštejna, početného zastoupení pražských měst a nově i diplomatů Petra Payna a Jana Kardinála z Rejnštejna, v něm nebyl žádný zplnomocněnec táboritů, protože Jan Žižka, v té době již vedoucí osobnost táborské obce, nikoho nenominoval. Delegaci čekala cesta na královský dvůr do Krakova. S jasnými instrukcemi, pakliže nevyjde domluva s Vladislavem II. mohou nabídnout korunu jeho bratranci velkoknížeti litevskému Vitoldovi. Základní podmínka uznání panovníka, přijetí programu čtyř artikulí, nesměla být ovšem ohrožena.

Naděje, které vkládali zástupci hlavně pražského městského svazu do nabídky na českou korunu pro oba panovníky soustátí, se ukázaly jako nerealistické. Důsledkem pro oba vladaře by byla možná rozepře s papežem Martinem V.

¹²⁸ NIKODEM, Jarosław: Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420-1433., Poznań Instytut Historii UAM 2004, s. 192.

– ke stejným závěrům dochází i ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 80-81.

¹²⁹ Tamtéž, s. 212. Odjezd poselstva koncem července, srpna 1420, vstupní rozhovory Hynka Kolštejnského z Valdštejna s polským králem Vladislavem II. se mohly odehrát ve Wolborzi

Ten by neváhal označit oba panovníky za kacíře, ale hrozil i kruciátou proti království. Proto, po odmítnutí krále Vladislava II.,¹³⁰ se ujímá iniciativy velkokníže Vitold a nabízí za sebe litevského knížete Zikmunda Korybuta¹³¹

A po více než ročním jednání, kdy do Čech je vyslán i zástupce velkoknížete Vitolda Vyšek Račinský (Wyszek Raczyński) a opačným směrem míří na podzim 1421 poselstvo vedené Vilémem Kostkou z Postupic, kníže Zikmund Korybut se svým vojskem vstupuje do Čech v dubnu 1422, titulovaný jako správce Království českého a Markrabství moravského.¹³² Jeho prvním počinem se stane oblehnutí Olomouce, která ovšem jeho útokům odolá a Korybutovičovo vojsko se přesouvá jen o několik desítek kilometrů dále k městu Uničovu, které obsazuje a dosazuje husitskou správu. Ráznost a odhodlanost jeho kroků nasvědčovala tomu, že svůj úkol chce plnit co nejsvědomitěji. Z titulu funkce kárá svým dopisem Žižku a naléhá v něm, aby již dále nepodnikal kroky škodící království. Odpověď hejtmana je ještě ostřejší a nevybíravější.¹³³

Po svém příjezdu do Prahy 17. května 1422 se kníže snaží vycházet se všemi zainteresovanými stranami, tedy jak se staroměstskými, tak i novoměstskými konšely tak, aby mu byla a zůstala Praha nakloněna. Proto píše Oldřichu z Rožmberka a jiným katolickým pánům stojícím na straně krále, že dodržování zákonů, zvláště pak artikulů bude vyžadovat plnit. Jan Žižka i přes počáteční vzájemnou animozitu 11. června 1422 přijímá spolu s táboritskými hejtmany a veškerým bratrstvem knížete Zikmunda Korybuta za nejvyššího správce země.¹³⁴

8.2 Boj o Karlštejn

Pražané od 20. května 1422 začali s dlouho připravovaným obléháním Karlštejna, který byl obsazen silnou královskou posádkou a pro Prahu představoval dlouhodobě bezpečnostní riziko. 2. června 1422 se k nim připojil i kníže Zikmund Korybut. Obléhání hradu mělo značný ohlas i u říšských knížat, kteří na sněmu v Norimberku, který se konal

¹³⁰ Král Vladislav nabídku nepřijal a sám na sněmu v Lublinu 15. srpna 1421 potvrdil právoplatnost nároků Zikmunda Lucemburského na český trůn.

¹³¹ Korybut, Ottův slovník naučný XIV., Praha J.Otto, 1899, s. 902.

¹³² NIKODEM, Jarosław: Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420-1433. Poznań 2004. Instytut Historii UAM, s. 265. Viz jeho opovědný list Zikmundu Lucemburskému vydaný 16. dubna 1422 v Krzyczewie nad Bugem „Dei gracia dux Lythwannie,regni Boemie et marchionatus Moravie gubernator per serenissimum et invictissimum principem.“

¹³³ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014, s. 176.

¹³⁴ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Melantrich 1969, s. 146, s. 225.

v srpnu 1422, plánovali vojensky zasáhnout, ale posléze je předchozí neúspěchy v boji s českými kališníky nutily k obezřetnosti. Vůdcem výpravy byl jmenován brandenburský kurfiřt Friedrich z Hohenzollernu, ale celá akce ztroskotala na liknavosti a nedostatečné síle jednotlivých spojenců, markrabat míšeňských i českých pánů oddaných Zikmundovi Lucemburskému, přestože část jednotek se přesunula v říjnu k Tachovu a branná moc míšeňských operovala v severních Čechách v okolí Mostu. Oficiálně byla ukončena v listopadu 1422, kdy z iniciativy Zikmunda Korybuta došlo k jednáním s kurfiřtem Friedrichem a předtím i míšeňským markrabětem Vilémem. Mezitím se obléhatelé dohodli s obleženou karlštejnskou posádkou na ročním příměří.¹³⁵

Naproti tomu Žižkův kontaktní způsob vedení boje a rychlost přesunu se uplatnily 11. září 1422 při pomoci rodině Petra Zmrzlíka na Orlíku.¹³⁶ Ten byl napaden jedním z předních členů plzeňské katolické jednoty Hanušem z Kolovrat, který dokázal v dubnu téhož roku odehnat Žižkovy oddíly od Stříbra a Horšovského Týna.¹³⁷

Ze stejného místa posílá Žižka list bratrům v Domažlicích, v kterém reaguje na situaci v česko-německém příhraničí, kde se formovala další protihusitská koalice.¹³⁸

8.3 Jan Žižka a Zikmund Korybut

Jan Žižka, nesledoval zatímní kroky Zikmunda Korybuta se zvláštní důvěrou, ale nedá se doložit, že by jeho činnost veřejně kritizoval nebo se k ní stavěl vědomě negativním způsobem, přestože neposkytl žádnou pomoc pražským i polským sborům ležícím před Karlštejnem, ani se nejspíše nezúčastnil II. sněmu v Čáslavi. Ten byl svolán na 1. srpna 1422 a měl se stát místem, kde Zikmund Korybut přijme slavnostně čtyři pražské artikuly, za což bude prohlášen zatím formálním správcem země.¹³⁹

Žižkovy pochyby nesporně posílily i další kroky litevského knížete. Ten dával najevo, že oddanosti a pomoci skupiny husitských pánů v čele s Hynkem Kolštejnským z Valdštejna, Haškem z Valdštejna, kterému byl svěřen výnosný úřad kutnohorského mincmistra, Hynkem Krušinou z Lichtemburka a Vilémem Kostkou z Postupic, jehož

¹³⁵ NIKODEM, Jarosław: Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420-1433. Poznań. Instytut Historii UAM 2004, s. 281.

¹³⁶ CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí. České Budějovice: Růže, 1974. s. 16.

¹³⁷ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 127.

¹³⁸ DOSKOČIL, Karel. Listy a listiny. Praha, Státní nakladatelství, 1938 s. 46.

¹³⁹ ŠMAHEL, František Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha, Melantrich 1969 s. 147.

jmenoval podkomořím,¹⁴⁰ a kteří nebyli nakloněni radikálnímu husitskému křídlu, ať již Praze či v Táboře, si váží. Jmenovaní se snažili vrátit situaci v království před revoluční dobu, ale s přijetím kalicha, který jim přinesl mnoho pozitiv nejen v oblasti majetkových poměrů.

V Hradci Králové se rozhodnutím Zikmunda Korybuta dostal k moci Diviš Bořek z Miletínka, který sledoval kromě mocenských i své osobní cíle. Radikálové typu kněze Ambrože byli odstraněni z vedení města a Bořek mohl prohloubit svou spolupráci jak s Korybutem, tak i s Prahou.¹⁴¹

Upevňování pozice a moci správce země, pro kterého byla prioritou rovnováha sil mezi všemi husitskými svazy, ale stále více se opírajícího o samostatné a sebevědomé vystupující husitskou šlechtu a reprezentaci umírněné Prahy, bylo nelibě přijímáno pražskou levicí a tábority, kteří se pokusili zinscenovat koncem září 1422 v Praze mocenský převrat. Dva táboritští hejtmani Jan Hvězda z Vícemilic a Bohuslav ze Švamberka sice pronikli až na Staré Město, ale záměr převzít moc se nezdařil.

Následná tvrdá opatření proti radikálům ze strany Korybuta nevyvolala Žižkovy sympatie, ačkoli on sám dal jasně najevo, že podobná akce nebyla v jeho zájmu.¹⁴²

Působení Zikmunda Korybuta v Čechách bylo podmíněno i vývojem situace v Polském království, vztahem mezi oběma jagellonskými panovníky a politikou Zikmunda Lucemburského a jeho podpory řádu německých rytířů.

V rámci urovnání poměrů mezi zainteresovanými stranami byl kníže odvolán z Čech již na sklonku roku 1422, aby po smlouvě tří panovníků podepsané na konci března 1423 v Kežmaroku, tento fakt byl potvrzen.¹⁴³

¹⁴⁰ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014, s. 187.

¹⁴¹ TOMEK, Václav Vladivoj. Jan Žižka. Praha: Dobrovský, 2014, s. 187.

¹⁴² ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996, s. 127.

¹⁴³ NIKODEM, Jarosław. Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420-1433. Poznań. Instytut Historii UAM 2004, s. 289-91.

9. Kalich proti kalichu

9.1 Menší Tábor

Naplňování a prosazování vlastní politiky za pomoci aktivního boje proti nepřátelům Božího zákona, jehož oddaným ochráncem se Jan Žižka stal, jej vedly k rozchodu s Tábořem.

Rozpory s táboritskými duchovními a to i s umírněným biskupem Mikulášem z Pelhřimova, s hejtmany, kteří byli nejednotní při bojových akcích, jsou hlavními příčinami, proč se obrací vahou svého postavení a své osobnosti na ty, kteří mu jsou názorově nejbližší, tedy k Orebskému svazu reprezentovanému knězem Ambrožem z Hradce. S ním sdílel podobné názory v otázce víry, liturgie i nepřátel Božích. Pro orebity bylo Žižkovo rozhodnutí vítanou pomocí, protože byli ve válce s Čeňkem z Vartemberka a hrozilo jim i reálné nebezpečí ze strany Slezanů, posílených o možné polské oddíly.¹⁴⁴

Jan Žižka jednal rázně. Již na 7. dubna 1423 svolal ustanovující sjezd východočeských husitů do Německého Brodu, který i po roce zůstal pro Žižku událostí, s níž je nutno se vyrovnat.¹⁴⁵ Kromě poděkování Bohu za vítězství, ale i prosbu o rozhrěšení za spáchaný hřích, přineslo setkání shodu na válečném tažení proti Čeňkovi z Vartemberka, základní organizační schéma, avšak otázky spojené s vnitřní i vnější politickou situací zůstaly otevřené.

Prvním vojenským počinem nového svazu byl přesun do oblasti Jičínska, kde očekával střetnutí s Vartemberkem. Dochází k němu u Hořic 20. dubna 1423. Na mírném kopci, za vozovou hradbou očekávaly spojené orebitské oddíly útok Čeňkových jezdců, kteří se zbavili své výhody tím, že slezli z koní a byli zastaveni přesnou dělostřeleckou palbou, která je obrátila na útěk.¹⁴⁶ Ovládnutí bojiště orebitskou pěchotou jen podtrhlo

¹⁴⁴ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich 1969, s. 164-165.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 228-229. K založení „Menšího Tábora“ a následnému sjezdu se váží dva listy, psané v rozmezí několika dní na Vilémově, které jsou jednak adresovány „Bratřím Bartošovi a Bernardovi z Menšího Tábora na Valečově z 26. března 1423“, kteří jsou informováni o Žižkových rozhodnutích a požádání, aby alespoň jeden z nich se dostavil k němu k rozhovoru, a dále list svolávající „nejmilejší bratry“ do Německého Brodu z 1. dubna 1423

¹⁴⁶ ŠMAHEL František Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha, Melantrich, 1969, s. 166. Jednalo se o spojení oddílů Jana Žižky, Bořka z Miletínka a Hertvíka z Rušinova

výsledek srážky. Dovětkem střetu bylo vypálení tvrze Kozojed nedaleko Kopidlna, nacházející se na Vartemberkově území.

V červnu 1423 se Žižka vrací po dlouhé době na svůj hrad Kalich, aby pomohl bratru Jaroslavovi proti katolickým pánům, hlavně pak proti vartemberkému hradu Panna ležícímu v nejbližším okolí Žižkova sídla. Hrad oblehl, ale bezúspěšně, i přes pomoc táboritského hejtmána Bohuslava ze Švamberka.¹⁴⁷

Vztahy mezi jednotlivými husitskými svazy, katolickou stranou či husitskou šlechtou se přiosťřily. Dochází k boji o moc, a to nejen politickou či náboženskou. Jde především o upevnění čerstvě nabytého majetku, ať již kdysi patřícímu králi či církvi.

Aktivita orebitského svazu jsou trnem v očích zvláště Pražanům, kteří východočeská města chtěli udržet ve svém vlivu. V červnu 1423, když spojené jednotky pražanů a části orebitské šlechty táhnou na Moravu, dochází v nejvýznamnějším východočeském městě Hradci Králové k převratu.¹⁴⁸

Je sesazen bratr Diviše Bořka z Miletínka, prozatímní správce Jetřich. Moci se opět chápou konšelé a nově zvolená rada pod vedením kněze Ambrože, který se svými příznivci přebírá krátce poté i vedení v Jaroměři a Dvoře Králové. Změna poměru sil v neprospěch Diviše Bořka i Pražanů je pro obě strany nepřijatelná, ztráta tří měst bolestná a proto se spojují, aby vojensky zasáhly proti novému bratrstvu.¹⁴⁹

Na oddíly Diviše Bořka a Haška z Valdštejna, v čele Pražanů, posílené i o další jednotky vracející se z Moravy, čekala 4. srpna 1423 u Strachova dvora na hradeckém předměstí formace sešikovaná pod Žižkovým vedením, která nedala oběma ostříleným válečníkům šanci a v této púťce, kdy proti sobě stáli vojáci bojující často bok po boku, zvítězila.

Jan Žižka přechází do ofenzívy. Obsazuje 13. srpna 1423 Kutnou Horu Haška z Valdštejna (kutnohorského mincmistra), do jejíhož čela jsou obratem dosazeni noví konšelé losováním. Obě strany pokračují v tazích svých vojenských uskupení. Hašek z Valdštejna hrozí Čáslavi a povolane posily k její obraně z Hradce Králové tvrdě rozhání u

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 167

¹⁴⁸ VÁLKA Josef, Dějiny Moravy I. Středověká Morava, Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, s. 131. Na jaře 1423 předává Zikmund Lucemburský vládu nad Moravou svému zeti Albrechtu V. Habsburskému a své dceři Alžbětě Nikodem Jaroslav s. 308.

¹⁴⁹ ŠMAHEL František Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha, Melantrich 1969, s. 168-170.

Týna nad Labem. Přesto se město ubránilo, ale blízká Kutná Hora se vrací do rukou pražského svazu.

Dva významní východočeští katoličtí páni Půta z Častolovic a Jan Městecký z Opočna vyzkouší pevnost Hradce Králové a dávají najevo ochotu ke spolupráci s husitskou šlechtou.¹⁵⁰ Koncem srpna či začátkem září překročil Žižka v doprovodu svých věrných a nově i Jana Hvězdy z Vícemilic hranice moravského markrabství. Postupoval směrem na Německý Brod, u Jihlavy, které se vyhýbá pro nedostatek sil, odrazil útok městské hotovosti a 19. září 1423 dobyl Telč.¹⁵¹

9.2 Svatohavelský sněm

Vyostřování mocenských bojů v rámci království ukázalo neustálé oslabování politické pozice pražského svazu, aniž ještě byla ohrožena jeho hospodářská dominance, ale i hluboké a nezhojitelné rozpory mezi ostatními seskupeními.

Praha, v rámci obrany souměstí, dokázala spolupracovat i se svými „ideovými“ odpůrci, ale přirozeně vyhledávala spojení s názorově co nejbližšími stoupenci.

Proto přes značné ústupky vůči některým svým hejtmanům, kteří v mnoha případech jednali sami za sebe, sledující výhradně své zájmy, sama iniciovala setkání šlechticů a měst pražského svazu do Nymburka.

Na tuto schůzku navazuje zemský sněm v blízkém Kolíně, na kterém již probíhají rozhovory s královskou stranou. Na pořadu je zprostředkování rozhovorů se Zikmundem, náboženská témata, protože jedině v případě oboustranných ústupků se otevře možnost Zikmundova přijetí za krále.¹⁵²

Vyústěním těchto příprav se stal tzv. svatohavelský sněm, který se uskutečnil 16. října – 1. listopadu 1423 v Praze. Jednání přineslo nejen potvrzení společných zájmů katolické i husitské šlechty v podobě zvolení nové zemské vlády, v které měly obě strany šest zástupců, ale i zásadní svolání o obraně země proti jejím škůdcům. Z usnesení, namířeném proti nově vzniklému Žižkovu bratrstvu je zřejmé, že právě slepý vojevůdce

¹⁵⁰ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha, Melantrich 1969. s. 170.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 171.

¹⁵² Tamtéž, s. 172.

bude tím protivníkem, který může nejvíce ohrozit uspořádání země vyhovující nově vzniklé koalici včetně Pražanů.

Dalším výsledkem sněmování byl zemský mír, dohodnutý na jeden rok a spojený s návratem dobytých majetků do rukou původních vlastníků a věroučný sněm v Brně.¹⁵³

9.3 Malešov a smíření s Prahou

Dohody realizované z Prahy neměly na Žižkovy plány žádný podstatný dopad, protože již v listopadu 1423 pomáhá Bohuslavu ze Švamberka v západních Čechách proti plzeňskému landfrýdu, který opět dokazuje svoji sílu a neústupnost.¹⁵⁴

Podstatnější je ovšem jiná zpráva vztahující se k předposlednímu měsíci roku 1423, která vypovídá o tom, že Žižkovi nepřátelé jsou ochotni sáhnout ke všem prostředkům vedoucím k jeho likvidaci.¹⁵⁵

Trestní výprava proti těm, kteří mu usilovali o život, na sebe nedala dlouho čekat. Již 6. ledna 1424 u České Skalice poráží vojska Jana Městeckého, Půty z Častolovic i jejich královských spojenců Arnošta z Černic a Hynka z Červené Hory. Koncem února se pokouší ovládnout Hostinné, poté svůj zájem soustřeďuje na Jičínsko a Bydžovsko, kde dobývá tvrz Mlázovice a vypaluje Smidary.

Nevyřízené účty na Plzeňsku, kde landfrýd zůstává stále pevný a sebejistý, přiměje Žižku soustředit se znovu na tuto oblast. Síla protivníka ho ovšem donutí přesunout se k Žatci a Lounům aniž by došlo k jakémukoli střetu. Opět bezchybně vyhodnotil situaci a dokonce získal od obou měst vojenskou hotovost jako pomoc, ačkoli obě patřila do pražského svazu.

Cesta do bezpečí Čáslavi nebo Hradce z „Svatohavelského“ sněmu, vede ale územím pražanů a jejich spojenců. Jeho postup je zastaven dotírajícím nepřítelem u Kostelce nad Labem. Jedinou možností je obrana v provizorním opevnění.

¹⁵³ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka Praha, Melantrich. 1969. s. 172-3.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 173.

¹⁵⁵ VÁCLAVEK, Bedřich. Český listář Praha, Melantrich. 1949. s. 17.

List datovaný k 22. listopadu 1423 informuje bratra Žižku o nájemném vrahovi poslaném pány z Opočna. Podepsáni jsou Jan Hvězda z Vicemilic, kněz Ambrož a konšelé města Hradce Králové.

Z obležení, které bylo den ode dne bezvýchodnější, neboť oblehatelům přicházely další posily, se Žižka probil nejen díky svému válečnickému talentu, ale i časové shodě okolností. Plán odpoutání od nepřítele se opíral o volavku představovanou Viktorinem z Kunštátu, který na sebe navázal pozornost a umožnil Žižkovým vojákům přebrodit Labe. Ústup, pokračující směrem na Čáslav byl Žižkou zastaven, po najetí vhodného bojiště, poblíž Malešova (nedaleko Kutné Hory). Zde 7. června 1424 svedl Žižka svoji největší i nejkrvavější bitvu. Jen u poražených vojsk pražanů a jejich spojenců kolem 1400 mrtvých.¹⁵⁶

Vítězství bylo Žižkou využito beze zbytku. Ještě téhož dne se vzdala Kutná Hora, následují ji další města pražanů – Nymburk, Kolín, Kouřim, Český Brod. Praha byla zaskočena i otřesena. Jan Žižka se stal opět nejmocnějším politickým i vojenským činitelem země.

9.4 Smír na Špitálském poli

K návratu Zikmunda Korybuta dochází v červnu 1424, kdy jím jmenovaný podkomoří Vilém Kostka z Postupic splnil svou diplomatickou misi a knížete, i přes tvrdý odpor velkoknížete Vitolda, přesvědčil o jeho životní šanci získat českou korunu.

Po příjezdu do Prahy se stává jeho prvním rozhodnutím opětovné vypovězení nepřátelství uherskému královskému jmenovci a uvěznění pěti kazatelů, kteří podněcovali vstup Pražanů do války se Žižkou v čele s Janem z Příbrami.

Přesto Praha váhá se s ním spojit, protože stín porážky u Malešova, i předpokládaný odpor Žižky a táboritů, nezaručoval úspěch.¹⁵⁷

Po vítězství u Malešova Jan Žižka demonstroval svou sílu počátkem září 1424, když se spolu s Lounskými, Žateckými, Klatovskými a svým vojskem se rozložil na Špitálském poli před Prahou. Tu chtěl ztrestat za spojenectví s katolickou i umírněnou husitskou šlechtou.¹⁵⁸

¹⁵⁶ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 179.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 180.

¹⁵⁸ ŠMAHEL, František. Husitská revoluce. Praha: Karolinum, 1996. s. 151.

Dříve než se spojené jednotky pod Žižkovým vedením rozloží před Prahou, uzavře hejtman smlouvu, včetně táboritů, s Oldřichem z Rožmberka o příměří do 16. října 1424, aby mohl rozšířit své síly i o táboritské sbory.

K vojenskému střetu nedošlo, protože Žižka byl obměkčen rétorickým uměním kněze Jana Rokycany, který s ním jménem Prahy jednal. 14. září 1424 skutečně došlo ke smíru pod zárukou částky 14 000 kop českých grošů. Ale podmínky smíru nebyly nastaveny jen finanční pokutou. Praha se musela zbavit všech, kteří nesli osobní zodpovědnost za situaci vedoucí až ke střetu u Malešova, několik osob bylo po ztrátě majetku vypuzeno. Někteří svoji osobní zodpovědnost vyměnili za přestup pod ochranu Zikmunda Lucemburského. To byl i případ ambiciózního Haška z Valdštejna, který byl následně jmenován moravským zemským hejtmanem.¹⁵⁹ Praha byla zachráněna, ale situace v království zůstala stále napjatou.¹⁶⁰

Opětovné navázání kontaktů Žižkova bratrstva s tábority, s Prahou i Korybutem vedla ke svolání zemského sněmu krátce před svátkem sv. Václava do Zdic, které ležely mezi Žebrákem, místem porad katolické strany a Berounem, kam svolali své zasedání všechny kališnické sekce. Příměří měl zaštit'ovat šestnáctičlenný sbor rozhodců rovnoměrně zastoupený oběma stranami.¹⁶¹

9.5 Smrt

Pobyty v Praze využil Žižka k plánování tažení na Moravu, jehož cílem bylo zbavit ji vlády Albrechta Rakouského. V čele mohutného vojska staronových spojenců ho doprovázel nejen Jan Hvězda, Viktorín z Kunštátu či Kuneš z Bělovic, ale i Hynek z Kolštejna, velící pražské hotovosti a Mikuláš Sokol z Lamberka, který přivedl táboritskou pomoc.

Cesta z Prahy vedla směrem na Kutnou Horu, Malešov, Čáslav, Německý Brod, až k hradu Přibyslavi. Zde měl být potrestán jeho majitel, příslušník rodu Ronovců, za svou účast při vyhubení husitů při tažení proti městu Chotěboř v roce 1421.

¹⁵⁹ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969. s. 182-84.

¹⁶⁰ PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba, díl 3. Praha: Vesmír, s. 265. „Smír mezi Prahou a Tábořem Žižkovým mohl být jen dočasný, jen vynucený situací — mezi principy, jež obě strany zastávaly, nebylo možnosti trvalého smíru.“

¹⁶¹ ŠMAHEL, František. Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka. Praha: Melantrich, 1969, s. 185

Svůj poslední záměr, pomstít smrt nevinných, již Žižka neuskutečnil. V ležení před Příbyslaví 11. října 1424, ve středu před svátkem sv. Havla, umírá.¹⁶²

¹⁶² PEKAŘ, Josef. Žižka a jeho doba, díl 3. Praha: Vesmír, s. 267.

Úmluvy ze Zdic přinášejí kromě data dalšího setkání na jaro 1425, opakování výstupů ze Svatohavelského sněmu i dvě zajímavá usnesení. Možnost, „že lidé obojího stavu mají plnou svobodu choditi a jezdit k službám božím a na kázání, kamž se jim líbiti bude“ a dále „Na rozdíl od sněmu svatohavelského vstupuje do zápisu patrně myšlénka, že je radno obrátit zbraně smířených Čech především proti cizozemcům. Páni strany Zikmundovy se zavazují dokonce, že kdo by dobrovolně z jejich strany chtěl táhnouti ku pomoci proti takovým nepřátelům, nebudou mu brániti.“

10. Význam, druhý život

Jan Žižka z Trocnova, jako osobnost formující svou silou, svými vojensko-politickými postoji první etapu husitského hnutí, byl válečník vyznávající jasné náboženské zásady bez jakýchkoli výstřelků, odklonů od pravidel, které byly formulovány ve dvou stěžejních dokumentech, v které nejen pevně věřil, ale je i sám spolutvořil.

Čtyři artikuly pražské, se mu staly pevným bodem vlastního názoru, od kterého nikdy a za žádných okolností neupustil. Ztotožnění se všemi jejich články mu bylo programem, podle kterého řídil své kroky, svá rozhodnutí.

Druhým programním textem byl jeho Vojenský řád, myšlenkový, vojenský, politický manifest, který vznikl jako výstup rokování z ustanovujícího sněmu jeho nově se tvořícího bratrstva v Německém Brodě.¹⁶³ Samotný text se opírá o starší vojenská ustanovení, ale inovuje je o nové poznatky husitského způsobu boje. Profesionální armáda z hlediska ovládání zbraní, plnění každodenních rozkazů, rychlá a efektivní sounáležitost jednotlivých druhů vojska, zautomatizování činností. Úkoly, které stály před zkušenými hejtmany, dosud pracujícími spíše s malými, pohyblivými, záškodnickými skupinami. Nyní byli vedeni k vybudování bojeschopných jednotek ze sedláků, řemeslníků a příslušníků dalších společenských vrstev. Učili se posilovat psychiku tohoto vojska, jeho morálku, jeho odhodlanost, ale i jeho přesvědčení výjimečnosti i vůči nepřítelům.

Žižkův vojenský řád je ukázkou pronikání disciplíny a náboženských kodexů do praktického života husitských obcí.

Jan Žižka z Trocnova kromě toho, že byl vynikajícím velitelem a stratégem na poli válečném, byl neméně zdatným a přísným politikem. Státníkem v pravém slova smyslu, vůdcem i oddaným služebníkem víry, tak jak se sám tituluje „*svatého kalicha slouha nestatečný*“, víry, která dodala neústupnost a přesvědčení v bojích proti protivníkům při obraně samé existence české země. Víry, která nám povážlivě chybí v našich časech a při našich ohlédnutích se za vlastními dějinami.

¹⁶³ HÁJEK, Jan & VLČEK Václav. Staročeské vojenské řády, Praha: Orbis. 1952, s. 36-42.

Závěr

Cílem a náplní bakalářské práce se stal život Jana Žižky z Trocnova, významné postavy české historie. Vojevůdce a státníka, který v poměrně krátkém časovém intervalu pouhých několika let na sklonku svého života, významně přispěl k politické a náboženské reformě Českého království.

Jan Žižka se stal nejvýraznější postavou husitského hnutí, které od dvacátých let 15. století měnilo hospodářskou a společenskou situaci v rámci střední a části východní Evropy. Proměny, které v Českém království probíhaly, zrodily nový typ vůdce. Nekompromisního ochránitele zákona Božího, oddaného husitskému programu „Čtyř artikulů pražských“ a neznajícího slitování vůči nepřítelům.

Konec 14. a začátek 15. století přinesl království hospodářský pokles zaviněný epidemiemi, válkami jednotlivých příslušníků vládnoucího rodu Lucemburků o moc, propadem těžby v kutnohorských dolech. Nepevná vláda Václava IV., plná jeho sporů s církevními hodnostáři i nejvyšší šlechtou, nebyla schopna situaci uklidnit. Narůstaly sociální problémy, do pastí chudoby se dostávali nejen poddaní, ale i příslušníci drobné šlechty. Tyto poměry Jan Žižka znal a vnímal z vlastní zkušenosti. Prvních několik desítek jeho života bylo poznamenáno právě touto skutečností. Ztráta rodinného dvorce, pohyb v lapkovských družinách, které byly také důsledkem celkového neutěšeného stavu v Českém království, denní neustálý boj o přežití, znamenaly jedinou perspektivu v roli profesionálního vojáka.

Odchod do Polska spolu s kontingentem českých spolubojovníků, účast ve Velké válce Polsko-litevského království proti řádu německých rytířů, změnil jeho další osudy. Po návratu do Čech byl amnestován králem Václavem IV. a díky té se stal bezúhonným královským dvořanem.

Nástup revoluce, která vycházela nejen z církevní kritiky Husa, ale z hlubokého společenského přesvědčení o nutné reformě církve a jejímu návratu k prostotě a čistotě, znamenal pro Žižku nový, dlouho očekávaný životní impuls.

Převzetí moci v Praze v červenci 1419, jehož se osobně zúčastnil, odchod do Plzně a pokus o vybudování města spravedlivých, srážka s katolickými pány u Sudoměře,

kde poprvé ukázal své vojenské schopnosti. Odchod do nově budovaného města revoluce – Tábora.

Nepřátelé nových poměrů v Českém království, ale chystali protiúder. Křižácká výprava pod vedením římského a uherského krále Zikmunda Lucemburského oblehla Prahu. Rozhodnost v úsudku a invence vojevůdce Jana Žižky zachraňuje nejen ji. Další pokusy podmanit si husitské Čechy ztroskotaly. Následující Žižkovy kroky a činy podtrhují jeho výjimečnost, neústupnost v prosazování svých názorů na změnu uspořádání země, jeho vojenskou genialitu, kterou prokázal ve všech vítězných bitvách. Nebyl jen mužem meče, ale osvojil si i umění slova politika. Stal se dominantní osobou Českého království.

Jednotlivé etapy Žižkova života by se daly prozkoumat hlouběji, s využitím všech dostupných pramenů, rozšířením o další souvislosti a další podněty nových studií.

Jan Žižka z Trocnova byl natolik charismatickou postavou, že obsáhnout její šíři je v bakalářské práci téměř nemožné. Přesto jsem se snažil všechny základní fakta chronologicky zachytit a vytvořit tak plastický obraz člověka, který svým životem a jeho naplněním je naší inspirací i po pěti stech letech.

Seznam pramenů a použité literatury

- BALETKA, Tomáš. *Páni z Kravař: z Moravy až na konec světa*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s.488 Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. ISBN 80-7106-682-6.
- BARTOŠ, František Michálek. *Husitská revoluce*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1965. České dějiny
- CRKOVSKÝ, František a Eva CIRONISOVÁ. *Jan Žižka z Trocnova: sborník k 550. výročí úmrtí*. České Budějovice: Růže, 1974.
- ČORNEJ, Petr. *30.7.1419 - první pražská defenestrace: krvavá neděle uprostřed léta*. Praha: Havran, 2010. Dny, které tvořily české dějiny. ISBN 978-80-87341-00-1.
- DAVIES Norman & MOORHOUSE Roger a přel. ŠUSTROVÁ Petruška. *Mikrokosmos: portrét jednoho středoevropského města*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 9788073417994.
- DOSKOČIL, Karel. *Listy a listiny z dějin československých 869-1938*. Praha : Státní nakladatelství v Praze, 1938. 147 s.
- DRDA, Miloš a ZDENĚK VYBÍRAL (EDD.) VE SPOLUPRÁCI S JAKUBEM SMRČKOU. *Jan Žižka z Trocnova a husitské vojenství v evropských dějinách: VI. mezinárodní husitologické sympozium : Tábor, 12.- 14. října 2004*. Ústí nad Labem: Albis international, 2007. ISBN 9788086971308
- EMLER Josef, *Dvě nekrologia krumlovská*, VKČSN 1887, s. 198–227
- FUKALA, Radek. *Velká válka s křižáky 1409-1411: světla a stíny grunvaldského vítězství*. Praha: Epoque, 2011. Polozapomenuté války. ISBN 978-80-7425-114-6.
- HÁJEK, Jan a VLČEK Václav Z ČENOVA a *Staročeské vojenské řády*. Praha: Orbis, 1952. Památky staré literatury české.
- HUS Jan, *Knížky o svatokupectví* Nakladatelství československé akademie věd, 1954
Počet stran: 150
- CHADIMA, Martin. *Jeroným Pražský: tragický příběh středověkého intelektuála*. Hradec Králové: Královéhradecká diecéze Církve československé husitské, 2016. ISBN 978-80-260-9608-5
- JEDIN, Hubert. *Malé dějiny koncilů*. Přeložil Karel DOLISTA. V Praze: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1990.

- JUKL, Jakub Jiří. *Adamité: historie a vyhubení husitských naháčů*. Praha: Dokořán, 2014. Bod (Dokořán). ISBN 978-80-7363-601-2.
- KLIMESCH, Johann Matthäus. *Urkunden- und Regestenbuch des ehemaligen Klarissinnen-Klosters in Krummau*, Prag 1904, s. 1–34.
- LYSÁK, Jiří. *Jan Sokol z Lamberka*. Česko: J. Lysák, 2012. ISBN 978-80-260-3964-8.
- MAREŠ, František. *Popravčí kniha pánův z Rožmberka*, Praha, Nákladem kr.společnosti nauk.1878
- MERZBACHER, Friedrich. *Europa im 15. Jahrhundert*, In: Propyläen Weltgeschichte 6, Frankfurt am M., Propyläen Verlag, 1991, s. 419.
- NIKODEM, Jarosław. *Jadwiga król Polski*. Warszawa: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich - Wydawnictwo, 2009. ISBN 9788304049789.
- NIKODEM, Jarosław. *Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420 - 1433: studium o polityce dynastycznej Władysława Jagielly i Witolda Kiejstutowicza*. Poznań: Institut Historii UAM, 2004. ISBN 8389407507.
- PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba II*. Praha: Odeon, 1992. Historický klub.
- PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba III*.
- PROKEŠ, Jaroslav. *Jan Žižka z Trocnova a jeho doba*. V Praze: Fr. Borový, 1920.
- SEIBT, Ferdinand. *Německo a Češi: dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy*. Přeložil Petr DVOŘÁČEK. Praha: Academia, 1996. ISBN 80-200-0577-3.
- ŠMAHEL, František. *Jan Žižka z Trocnova: život revolučního válečníka*. Praha: Melantrich, 1969. Odkazy pokrokových osobností naší minulosti (Melantrich).
- ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-074-2
- ŠMAHEL, František. *Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje*. Vyd. 1., dopl. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. Česká historie. ISBN 978-80-7106-938-6.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Jan Žižka*. Praha: Dobrovský, 2014. Omega (Dobrovský). ISBN 978-80-7390-108-0.
- URBÁNEK, Rudolf. *Jan Žižka*. Praha: Mánes, 1925. Zlatoroh
- Sborník Žižkův 1424 – 1924, k pětistému výročí jeho úmrtí*. Praha: Vědecký ústav vojenský, 1924.
- URBÁNEK, Rudolf. *Žižka v památkách a úctě lidu českého*. Brno: Filosofická fakulta, [s.a.]. Spisy filosofické fakulty Masarykovy univerzity.
- VÁCLAVEK, Bedřich. *Český listář, 296 českých listů z šesti století*. 1.vyd.Praha: Melantrich 1949 451 s.

VÁLKA, Josef. *Dějiny Moravy*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1991. Vlastivěda moravská. ISBN 80-85048-17-5.

VAVŘINEC Z BŘEZOVÉ. Husitská kronika. Přeložil František HEŘMANSKÝ. Praha: St. nakl. krásné lit., hudby a umění, 1954.

VELÍMSKÝ, Tomáš. *Páni ze Svojšína: rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013. Šlechtické rody Čech, Moravy a Slezska. ISBN 978-80-7422-238-2.

VITONĚ, Jan. *Úvod do dějin a kultury Polska*. 1. vyd. Praha: Universita Karlova, 1995. 153 s. ISBN 80-7066-988-8.

.

Slovníky a encyklopedie:

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1889.

NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník.* 3. vyd. Praha: Kalich, 1992.

Elektronické zdroje:

<http://kralovskedilo.ktf.cuni.cz/panovnici/Vaclav-IV--1378-1419#history>

<http://www.opava-city.cz/cs/lacek-z-kravar> PhDr. Josef Gebauer

<http://historia-polski.klp.pl/>

<http://dlugosz.polona.pl/>

<http://badw.de/dieakademie/bibliothek.html> Bayerische Akademie der Wissenschaft,
Bayerische Staatsbibliothek

<http://www.habsburger.net>

<http://www.deutscher-orden.cz>

<http://biblio.hiu.cas.cz/>

.

Časopisy, noviny, sborníky

KADLEC, Borovanský zpravodaj , vydává Městský úřad Borovany jako měsíčník, roč.12, r.2005, č.12.

VLČEK, E., 1968: Čáslavská kalva. Zpráva o novém prozkoumání tzv. čáslavského nálezu. – Památky archeologické 59: 249–272.

TRUHLÁŘ, Antonín: *Rukověť k písemnictví humanistickému zvláště básnickému v Čechách a na Moravě ve století XVI*. Rv. 1908, s. 92.

VELESLAVÍNA, Daniel Adam z. *Kalendář historický* 2. vydání (z r. 1590) str. 77.

HANKA, Václav. „Nové objasnění několika zastaralých jmen" (*Časopis Českého Musea* 1854, str. 269.)

TITZ, Karel. *O původu jména Žižka*. Brno 1924. s. 53.

ERTL, Václav. *Naše řeč* roč. 8 r.1924, č.9: O původu jména Žižka s. 268-286.

ERTL, Václav *Naše řeč*, roč. 11r. 1927, č.9: s. 197-206. : Příspěvky k řešení otázky o původu jména Žižka

KOSINA, J., O původu jména Žižka. *JSH*, roč. 21, 1952, s. 95 – 99.

STEJSKAL, Karel. O významu jmen Žižka a Žižkov, *Dějiny a současnost*, roč.8, r.1966, č.12, s. 36-39.

PALACKÝ, František. *Archiv český*, roč.3, r.1844, s.213-216.

Summary

The aim of this bachelor thesis is the reconstruction of the life of Jan Zizka of Trocnov, the commander and the statesman, on the basis of preserved source documents, works of renowned historians and other auxiliary material.

Jan Žižka of Troncov was very significant personality during the first part of Hussite revolution. He managed not only to influence its course, but also its purpose.

He became undisputable leader of the revolution thanks to being the unshakeable defender of Hussite's ideas against all its enemies of the earthly and divine kingdom.

His faith his personal ambitions and as well his intransigence he subordinated to push the changes in society in his days.

During his life he had been put to a task to cope with many personal disasters and social insecurity, and that is the reason why he was so impressed by ideas of Jan Hus, ideas about cleansing the Church, ideas about justice and order and also the idea about equality of all people before God. To enforce this ideas Žižka used all of his military art and his remarkable political skills, as a politician he was strict towards others as well as towards himself.

Definitely Jan Žižka is not a historical personality that would be marked with label such as easy understanding. He always used his military successes to improve his influence, to keep his rank as a defender and executor of God's will. Undoubtedly Žižka had great importance for Hussite's army professionalism and also influenced their determination to its cause, which determination many times helped Hussite's army to defeat their enemies. Hussite's revolution and its programme significantly influenced evolution of Czech Kingdom and also neighboring countries. This revolution was a step for making reforms inside the Church, it was a historical event, that has been shaped by Jan Žižka – the warrior of God - and he was also shaped by it.